

Vilniaus universiteto Teisės fakulteto
Privatinės teisės katedra

Robertos Vaicekauskaitės
V kurso, Civilinių ginčų šakos
Teisės studijų studentės

Magistro darbas
Antstolio vaidmuo Lietuvos teisinėje sistemoje
The role of a bailiff in the legal system of Lithuania

Vadovė: partnerystės prof. dr. Egidija Tamošiūnienė

Recenzentas: vyr. lekt. dr. Sigitas Barakauskas

Vilnius
2025

ANOTACIJA IR PAGRINDINIAI ŽODŽIAI

Šiame magistro darbe atskleidžiama antstolio instituto raida nuo Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės laikotarpio iki šių laikų. Taip pat darbe nagrinėjamos antstolio atliekamos funkcijos bei teikiamos paslaugos, siekiant nustatyti antstolio vaidmenį šiuolaikinėje teisinėje sistemoje. O viena iš pagrindinių antstolio vykdomų funkcijų analizuojama lyginamuoju aspektu. Magistro darbe aptariama, kaip antstolis įtraukiamas į priverstinį sprendimų vykdymą. Be to, dirbtinio intelekto tema XXI a. yra aktuali, dėl to šiame magistro darbe bus aptartos dirbtinio intelekto galimybės pakeisti antstolius ateityje.

Pagrindiniai žodžiai: antstolis, antstolio institutas, vykdymo modeliai, priverstinis sprendimų vykdymas, antstolio funkcijos ir paslaugos.

This master's thesis reveals the development of the bailiff's institute from the period of the Grand Duchy of Lithuania to the present day. It also examines the functions and services provided by the bailiff in order to identify the role of the bailiff in the modern legal system. One of the main functions performed by the bailiff is analysed from a comparative perspective. The master's thesis discusses how the bailiff is involved in the enforcement of judgments. In addition, the topic of artificial intelligence is relevant in the 21st century, which is why this Master's thesis will discuss the possibility of artificial intelligence replacing bailiffs in the future.

Keywords: bailiff, the institute of the bailiff, enforcement models, enforcement of decisions, bailiff functions and services.

TURINYS

IŽANGA	4
1. Antstolio instituto raida	7
1.1. Antstolio pirmtakai	7
1.2. Antstolio institutas XVIII – XX a. pabaigoje	10
1.3. Antstolių institucinė reforma	13
2. Antstolio įtraukimas į priverstinį sprendimų vykdymą	20
2.1. Vykdomo proceso samprata	20
2.2. Sprendimų vykdymo modeliai	24
2.3. Priverstinis sprendimų vykdymas Lietuvoje	25
3. Antstolio funkcijos ir paslaugos	29
3.1. Antstolio funkcijos	29
3.1.1. Įstatymų nustatytų vykdomųjų bylų vykdymas	29
3.1.2. Teismo pavedimu konstatuoti faktines aplinkybes	41
3.1.3. Teismo pavedimu perduoti ir įteikti dokumentus Lietuvos Respublikoje esantiems fiziniams ir juridiniams asmenims	43
3.1.4. Kitų įstatymo nustatytų funkcijų atlikimas	45
3.2. Antstolio paslaugos	45
4. Ar dirbtinis intelektas gali pakeisti antstolį ateityje	52
Išvados	54
Šaltiniai	56
SANTRAUKA	66
SUMMARY	67

IŽANGA

Temos aktualumas: Vykdyto procesas nuolat kinta, vis ieškoma efektyvių sprendimų kaip paspartinti baigiamąją civilinio proceso stadiją, užtikrinti, kad teismo sprendimas realiai bus įvykdytas, kartu išlaikant išieškotojo ir skolininko interesų balansą. Pastebėtina, kad daugiausiai Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso pakeitimų yra padaryta VI dalyje, kuri reglamentuoja vykdyto procesą. Vykdyto procesas yra sudėtingas teisinis mechanizmas, pasižymintis teisinio reguliavimo specifiškumu, dėl to norint jį suprasti aktualus yra vienas iš vykdyto proceso subjektų – antstolis.

Apie antstolių vaidmenį Lietuvos teisinėje sistemoje praktiškai nėra mokslinių straipsnių. Dėl to, aktualu paanalizuoti antstolio instituto raidą ir įvertinti kaip kito antstolio teisinis statusas per visą laikotarpį. Taip pat, svarbu yra atskleisti antstolio atliekamas funkcijas bei teikiamas paslaugas, kadangi taip yra atskleidžiamas antstolio vaidmuo teisinėje sistemoje. Be to, vis labiau populiarėjant dirbtiniam intelektui, yra aktualu įvertinti, ar antstolių profesijos atstovų ateityje nebereikės, o jų funkcijas ir paslaugas galėtų perimti dirbtinis intelektas.

Taip pat magistriniame darbe bus lyginama viena iš pagrindinių antstolio funkcijų su Vokietijoje vykdomu priverstiniu sprendimų vykdymu. Pasirinkta Vokietija, nes joje vyrauja kitas vykdyto proceso modelis nei Lietuvoje. Dėl to, kad Lietuvoje keisis priverstinio sprendimų vykdyto subjektai, aktualu paanalizuoti sistemą, kurioje vyrauja ne viena priverstinį sprendimų vykdymą užtikrinanti institucija. Taip bus galima įvertinti, kokio galima tikėtis vykdyto proceso po minėtų pokyčių.

Darbo tikslas: Atskleisti antstolio vaidmens priverstinio vykdyto procese apibrėžtumą ir galimus jo pokyčius, kartu vertinant galimą antstolio vaidmenį už vykdyto proceso ribų.

Darbo uždaviniai:

1. Atskleisti antstolio institutą ir jo raidą nuo Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės laikų iki dabar.
2. Išnagrinėti, kaip antstolis įsitraukia į vykdyto procesą.
3. Įvertinti pagrindinę antstolio vykdomą funkciją lyginamuoju aspektu.
4. Atskleisti antstolio teisinį statusą.
5. Įvertinti dirbtinio intelekto galimybę ateityje pakeisti antstolius.

Darbo objektas: Antstolio institutas Lietuvos teisinėje sistemoje.

Tyrimo metodai: Rašant magistro darbą buvo naudojami šie metodai:

1. Lyginamasis metodas – šiame darbe šis metodas naudojamas daugiausiai. Jis buvo naudojamas analizuojant antstolio instituto raidą. Šis metodas pasireiškia lyginant Lietuvos antstolių funkcijas sprendimų vykdymo procese su Vokietijos specialių subjektų atliekamais veiksmais priverstinio sprendimų vykdymo procese. Taip pat analizuojant skirtumus tarp kai kurių antstolio vykdomų funkcijų ir teikiamų paslaugų, kurios sutampa.
2. Mokslinės literatūros analizės metodas – naudojamas analizuojant įvairius teisės mokslininkų straipsnius, kuriuose kalbama apie antstolio veiklą ir ypatumus, vykdymo procesą.
3. Lingvistinis metodas – naudojamas atskleidžiant termino „antstolis“ pokytį iki antstolių institucinės reformos ir po jos, taip pat ir kitų terminų, naudojamų magistro darbe, reikšmei atskleisti.
4. Istorinis metodas – šis metodas pasireiškia analizuojant antstolio instituto raidą nuo Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės laikų iki šių dienų.
5. Teismų praktikos analizės metodas – naudojamas analizuojant nacionalinių teismų formuojamą praktiką, susijusią su antstolio atliekamomis funkcijomis ir paslaugomis.
6. Apibendrinimo metodas – šis metodas buvo naudojamas magistro darbo pabaigoje, formuluojant kiekvieno išsikeltą uždavinio išvadas.

Darbo originalumas:

Disertacijų, kurios būtų paskelbtos per pastaruosius penkerius metus nėra. Paskutinė disertacija parašyta apie vykdymo procesą 2006 m. Egidijos Stauskienės „Teismo vaidmuo vykdymo procese“. Mokslinių straipsnių, kurie būtų paskelbti per pastaruosius kelerius metus, apie antstolių vykdomą veiklą taip pat nėra daug. Daugiausiai mokslinių straipsnių apie priverstinį sprendimų vykdymą ir kitas antstolio atliekamas veiklas yra parašytą 2003-2008 m. Vėliau ši tema analizuota labai mažai.

Taip pat, per pastaruosius penkerius metus viešai paskelbti buvo vos keli magistriniai darbai. 2021 m. Odetta Maceikonienė parašė darbą tema „Mediacijos proceso metu pasiektų susitarimų įforminimo ir vykdymo problemos“. Kiti trys darbai buvo parašyti 2022 m.: Gabija Buteikytė rašė tema – „Antstolio veiklos principai“. Rusnės Valytės magistrinio darbo tema „Nepiniginio pobūdžio sprendimų vykdymo ypatumai“. O Ivona Bukovskos rašė tema „Mediacijos taikymo

vykdymo procese ginčiuose dėl vaiko galimybės“. Matyti, kad daugiausia rašoma bendrai apie vykdymo procesą, bet ne apie antstolį, kuris vykdo priverstinį sprendimų vykdymą ir kitas funkcijas bei paslaugas. Atsižvelgiant į mokslinius ir magistro darbus, darytina prielaida, kad antstolio institutas ir pats priverstinis sprendimų vykdymas yra sudėtinga sistema, susilaukianti per mažai dėmesio mokslinėje erdvėje.

Šiuose magistriniuose darbuose neanalizuojamas antstolio vaidmuo Lietuvos teisinėje sistemoje. Be to, nei viename magistriniame darbe nebuvo vertinta antstolio funkcija lyginamuoju aspektu su kita užsienio valstybe.

Svarbiausi šaltiniai: Magistriniame darbe naujos mokslinės literatūros, kuri atskleistų antstolio vaidmenį, buvo sunku rasti, tačiau buvo analizuojami šie Lietuvos teisės mokslininkų darbai: Viginto Višinskio ir Egidijos Stauskienės „Teismo išduodami vykdomieji dokumentai“, Jevgenij Machovenko „Vaznys, kaip teismo antstolio pirmtakas, Lietuvos Didžiojoje Kunigaikštystėje“, Mindaugo Žolyno „Vykdyto procesas – civilinio proceso stadija ar savarankiškas procesas?“, Viginto Višinskio „Ne teismo išduodami vykdomieji dokumentai“, Jevgenij Machovenko „Diečkaus ir vižo institutų užuomazga ir raida Lietuvos Didžiojoje Kunigaikštystėje“, Viginto Višinskio „Raginimas įvykdyti sprendimą“. Taip pat šio magistrinio darbo svarbūs šaltiniai buvo Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksas, Lietuvos Respublikos antstolių įstatymas, Sprendimų vykdymo instrukcija bei teismų praktika, nes remiantis šiais šaltiniais buvo analizuojamos antstolio atliekamos funkcijos ir teikiamos paslaugos. Neatskirama magistro darbo dalis analizuojant antstolio vaidmenį Lietuvos teisinėje sistemoje ir vykdymo modelius buvo teisininkų parašytos knygos: Remigijaus Jakubausko, Mykolo Kirkučio, Egidijos Tamašiūnienės ir Viginto Višinskio „Vykdyto procesas: asmenų teisių ir pareigų balansas“, Egidijaus Kūrio „Lietuvos teisinės institucijos“ bei Egidijos Stauskienės ir Viginto Višinskio „Teismo sprendimų vykdymas“. Be to, siekiant atskleisti antstolio teisinį statusą aktualus buvo Lietuvos antstolių rūmų internetinis puslapis.

1. Antstolio instituto raida

1.1. Antstolio pirmtakai

Antstolio instituto ištakos pastebimos jau Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės laikais. Nors tuo laikotarpiu terminas antstolis dar nebuvo vartojamas, tačiau šio instituto pirmtakais teisės doktrinoje yra laikomi vaznys, diečkus arba vižas (Machovenko, 2003, p. 87). Dėl to, yra aktualu panagrinėti minėtų profesijų atstovų funkcijas.

Diečkaus institutas, susiformavęs XV a., vienas pirmųjų terminų, kuris yra nagrinėjamas teisės doktrinoje kaip galimas antstolio pirmtakas. Diečkus atlikdavo įvairiausius teisėjo pavedimus, pavyzdžiui, šaukdavo asmenį į teismą, paskirdavo turto areštą, vykdavo teismo sprendimus, taip pat sulaikydavo asmenį ir jį atvedavo į teismo posėdį ir kt. (Machovenko, 2004, p. 95). 1468 m. Kazimiero teisyne, kuris yra seniausias feodalinės Lietuvos valstybės teisynas, yra minima viena iš diečkui paskirtų funkcijų: „O jeigu kuriam iš kunigaikščio, pono ar bajoro žmogui yra reikalas į kunigaikščio, pono ar bajoro žmones, tai kas iš ko paieško, tam reikia važiuoti ieškoti tiesos pas [apskūstojo] poną; o jeigu tas nedarys tiesos, tada [turės būti] bendras teismas, paskyrus terminą abiem šalim, ir tuomet padaryti tiesą. Jeigu vėl kuris nors neis [gaiš], tada mes duosime diečkų, o jeigu [tuo metu] mums netektų būti Lietuvos Didžiojoje Kunigaikštystėje, tada mūsų vaivados gali duoti diečkų.“ (Janulaitis, Jurginis, 1967, p. 17). Šiame straipsnyje išskiriama atvesdinimo į teismo posėdį diečkaus funkcija. Lyginant su dabartinėmis antstolio atliekamomis funkcijomis ir paslaugomis, nėra sureglamentuota, kad antstolis galėtų atvesdinti asmenį į teismą. Kazimiero teisyne diečkaus institutui skirtas tik vienas straipsnis (Jurginis, 1967).

Analizuojant 1529 m. Pirmąjį Lietuvos Statutą galima rasti daugiau nei vieną straipsnį, reglamentuojantį diečkaus veiklą. Pirmojo Lietuvos Statuto VI skyrius yra skirtas teisėjams ir šiame skyriuje yra pateikti straipsniai, kurie atskleidžia diečkaus vaidmenį dalyvaujant vykdant teisingumą. Pirmojo Lietuvos Statuto minėto skyriaus 3 straipsnis reglamentuoja vieną iš diečkaus funkcijų – asmens sulaikymą ir atvesdinimą į teismo posėdį: „<...> O jeigu tas pašauktasis po tų dviejų šaukimų nestotų, tuomet turi būti diečkaus pristatytas. O jeigu jis būtų toks lengvabūdis ir su diečkumi į teismą neatvyktų arba nuo diečkaus pasislėptų, teismo vengdamas ir byloje atsakyt nenorėdamas, tai turi būti leista įvesdinti į dvarą iki nuosprendžio, <...> tai turi būti suteiktas įvesdinimas į žmones ar į žemes“ (Gudavičius, Valikonytė, 2014, p. 119). Ši funkcija buvo reglamentuota ir 1468 m. Kazimiero teisyne, dėl to darytina prielaida,

kad tuo metu, tai buvo svarbiausia diečkaus funkcija. Pirmojo Lietuvos Statuto VI skyriaus 6 straipsnis reguliuoja, kada diečkus turėjo būti nekviečiamas ir teisingumą turėdavo įvykdyti pats ponas. Statutas numatė, jei būdavo skriauda, tai tada nereikėdavo kviešti diečkaus, bet jei būdavo smurtas arba namų užpuolimas, tada diečkus turėdavo dalyvauti. Pirmojo Lietuvos Statuto 16 straipsnis lygiai taip pat kaip ir 3 straipsnis nurodo diečkaus instituto aktyvumą, kai po poros šaukimų asmuo neatvykdavo ir diečkui tekdavo atvesti asmenis į teismą. Kitame Pirmojo Lietuvos Statuto straipsnyje yra aptariama dar viena diečkaus funkcija – tai liudytojų apklausa: „<....> O jeigu tie liudytojai būtų paprasti ir skirtingų ponų žmonės, ir teisme nebūtų visi kartu liudiję, o būtų diečkaus apklausti ir neteisingai prieš jį [apkaltintąjį] dėl to paliudytų, tai tas jų parodymais apkaltintasis turi apie tai teismui pranešti ir jų ponų prašyti juos teisti, kadangi neteisingai prieš jį paliudijo.“ Ši funkcija vertinama kritiškai, nes diečkaus apklausti liudytojai galėdavo neteisingai paliudyti. O vėliau aiškinantis, kas sakė tiesą, o kas melavo labai prailgindavo teismo procesą. Be to, lyginant su šių laikų antstolių atliekamomis funkcijomis, antstolis liudytojų neapklausinėja, nes tai neįeina į antstolio kompetenciją. Diečkaus instituto atstovai nebuvo nuolatos einantis diečkaus pareigas asmenys (Gudavičius, Valikonytė, 2014, p. 125; 131; 137; 139). Diečkui įvykdžius teisėjo pavedimą ir atsiskaičius teisėjui apie atliktus veiksmus, nustodavo galioti diečkaus įgaliojimai iki kito teisėjo pavedimo. Teisėjas diečkumi galėjo paskirti kiekvieną savo tarną, tarnybinį žmogų ar net administracijos pareigūną (Machovenko, 2003, p. 92). Akivaizdu, kad diečkaus vykdytos funkcijos, tokios kaip liudytojų apklausa, asmens šaukimo ir atvesdinimo į teismo funkcijos, nesutampa su šių laikų antstolių atliekamomis funkcijomis. Tačiau matyti, kad teismo sprendimų vykdymo, turto areštavimo funkcijos, kurias atlikdavo diečkus, yra ir antstolio kompetencijos ribose.

Kitas terminas, kurį galima teisės doktrinoje rasti išskirtą kaip antstolio pirmtaką, yra vižai arba žvelgūnai. Manoma, kad šis institutas susiformavo XV a. pabaigoje – XVI a. pradžioje, vėliau nei diečkaus institutas (Stauskienė, Višinskis, 2008, p. 10). Feodalinio laikotarpio plečiantis žemių valdymui sudėtingėjo teisingumo vykdymas visuomenėje. Tam, kad būtų prižiūrimas teisingumo vykdymas valstybiniuose ir nevalstybiniuose teismuose, skundų pagrįstumas bei kitos asmenų teisės, teisėjams reikėjo nemažai asmenų, kurie atliktų minėtas funkcijas (Lastauskienė, 2011, p. 667). Dėl to diečkaus vaidmuo išaugo, tačiau visų funkcijų diečkus būtų nespėjęs atlikti, todėl atsirado vižai. Teisėjo pavedimu arba suinteresuoto asmens prašymu vižas teisme turėdavo oficialiai paliudyti tam tikrus veiksmus arba įvykius. Taip pat, vižas turėdavo nuvykti ir apžiūrėti vietą, kurioje buvo įvykęs nusikaltimas ar kitas

teisės pažeidimas, nustatydavo padarytos žalos dydį. Be to, teisėjo prašymu vižas turėdavo išvežioti ir įteikti teismo šaukimus, prižiūrėdavo tvarką teisme ir vykdė kitus teisėjo paliepimus (Machovenko, 2003, p. 95). 1529 m. Lietuvos Pirmasis Statutas yra pirmasis norminis teisės aktas, kuriame reglamentuojamas vižo institutas. Analizuojant minėtą Statutą, pastebėtina, kad vartojamas žvelgūno terminas. Pavyzdžiui, 1529 m. Pirmojo Lietuvos Statuto XIII skyriaus 4 straipsnis reglamentuoja žvelgūno liudijimo apie įvykdytą teisingumą funkciją: „<...> o tas ponas turi dėl to savo žmogaus atsiųsti žvelgūną, kurio akivaizdoj tas ponas, pas kurį žmogus, teisėtumą turi įvykdyti.“ Kitame Lietuvos Pirmojo Statuto straipsnyje reglamentuota vižo kaip liudytojo funkcija: „<...> turi paimti iš mūsų urėdo, kuris būtų arčiausia, žvelgūną ir parodyti smurtą bei žaidas arba užmuštąjį“ (Gudavičius, Valikonytė, 2014, p. 141; 205). Remiantis nagrinėtais Pirmojo Lietuvos Statuto straipsniais, akivaizdu, kad žvelgūno pagrindinė funkcija buvo liudijimas apie tam tikrus veiksmus, įvykius ar susilaikymą nuo veiksmų atlikimo. Vižas kaip ir diečkus teismo buvo skiriamas konkrečiai nagrinėjamai bylai. Kai būdavo įvykdomas teisėjo pavedimas, vižo įgaliojimai baigdavosi (Jurkevičius, 2019, p. 19).

Diečkai ir vižai vykdė teisėjų, kurie buvo ponai bajorai, paskirtus pavedimus, o tai labai nepatiko tarnybiniams bajorams. Vižai savo oficialiais liudijimais labiausiai trukdė tarnybinių bajorų interesams, dėl to šie bajorai skundėsi (Machovenko, 2004, p. 95). XVI a. viduryje vykusiuose seimuose bajorai skųsdavosi, kad vižo pareigas atliekantys žmonės yra nepatikimi. Nepatikimumo faktorius pasireiškėdavo per tai, kad tiek vižai, tiek diečkai būdavo nelaisvi valstiečiai. Vadinas, jie galėdavo paliudyti tos šalies naudai, kuri daugiau sumokėdavo. Dėl to, tarnybiniai bajorai prašė, kad kiekviename paviete būtų parinkta po 3-5 bajorus, kurie būtų patikimi ir sėslūs, o už savo atliekamas funkcijas gautų darbo užmokestį (Valikonytė). Galiausiai, po ilgų diskusijų ir skundų, buvo įsteigtas naujas institutas, kuris pavadintas vaznio institutu. Priešingai nei diečkų ar žvalgūną, vaznius rinkdavo pavieto seimelio bajorai (Vilimas, 2018, p. 227). Asmenims, kurie norėjo būti vazniais, buvo keliamas ne vienas reikalavimas: būti bajoru, būti sėsliam, gero elgesio ir pan., tai reglamentavo 1588 m. Trečiojo Lietuvos Statuto IV skyriaus 8 straipsnis (Jaramičius, Machovenko, 2023, p. 140-141). Lyginant su diečkaus ir žvelgūno institutais, vaznys turėjo atitikti minėtus reikalavimus, o diečkui ir vižui jie nebuvo taikomi. Vaznys, veikdamas kaip teismo antstolis, išieškotojui perduodavo skolininko turto valdymą, padėdavo laimėjusiai šaliai išieškoti sumas, kurios būdavo priteisiamos teismo sprendimu, ir panašiai (Machovenko, 2004, p. 99). Taip pat, vaznys įteikdavo teismo šaukimus bei nurodydavo terminus, įteikdavo kitus teismo, valdovo,

karo tarnybos dokumentus (Jaramičius, Machovenko, 2023, p. 141-142). Be to, atlikdavo svarbią oficialaus liudytojo pareigą. Vaznys liudydavo apie sutarčių sudarymą, šalies neatvykimą į teismo posėdį, apžiūrėdavo vietas, kur būdavo padaromi teisės pažeidimai, aprašydavo nuostolius ir žaizdas ir t. t. (Machovenko, 2004, p. 99). Visus savo liudijimus vaznys turėdavo surašyti per savaitę, o ilgiausiai per dvi, į teismo knygas. Tokie vaznio liudijimai teismo knygose turėjo būti priimami (Jaramičius, Machovenko, 2023, p. 141-142). Šią vaznio funkciją galima prilyginti antstolio vykdomai funkcijai – faktinių aplinkybių konstatavimui (detaliau apie šią funkciją magistro darbe bus nagrinėjama 3 dalyje). Kadangi antstolis konstatuodamas faktinės aplinkybės fiksuoja tam tikrus faktus, kurie vėliau tampa įrodymais nagrinėjant ginčus. Lygiai taip pat vaznio liudijimai būdavo panaudojami kaip įrodymai nagrinėjant ginčus.

Dėl to, kad buvo įkurtas vaznio institutas nereiškė, kad išnyko vižo institutas. Tačiau vaznio instituto įtvirtinimas teisingumo srityje nustūmė vižo institutą į antrą eilę, o diečkai tapo nebereikalingi ir jie išnyko XVI a. antrojoje pusėje (Stauskienė, Višinskis, 2008, p. 12). Pastebėtina, kad diečkus 1566 m. Antrajame Lietuvos Statute jau nebeminimas (Valikonytė). Taip galėjo įvykti dėl to, kad vaznys ir vižas perėmė visas diečkaus funkcijas.

Išanalizavus diečkaus, vižo bei vaznio funkcijas, akivaizdu, kad kai kurios funkcijos yra panašios į šių laikų antstolio atliekamas funkcijas, pavyzdžiui, teismų sprendimų vykdymą, turto areštą ir pan. Dėl to juos galima laikyti antstolio instituto pirmtakais.

1.2. Antstolio institutas XVIII – XX a. pabaigoje

1794 m. įvykus trečiajam Lietuvos ir Lenkijos padalijimui, didžioji Lietuvos teritorija priklausė Rusijos imperijai. Pagal Jekaterinos II įsaką iki 1840 m. Lietuvoje galiojo Trečiasis Lietuvos Statutas (Stauskienė, 2006, p. 33), tačiau po 1840 m., Rusijos imperija pradėjo taikyti Rusijos įstatymus. Tuo laikotarpiu, vienintele institucija, kuriai Rusija leido atlikti sprendimų vykdymo funkcijas, buvo policija (Stauskienė, Višinskis, 2008, p. 15). Tačiau sprendimų vykdymas policijai nebuvo pagrindinė funkcija, dėl to, kiek realiai pažeistų teisių buvo atkurta yra labai sudėtinga spręsti (Stauskienė, 2006, p. 33). Po 1864 m. teismų reformos Rusijoje, policija tapo antraeiliu teismo sprendimų vykdymo įrankiu., o pirmaeiliu tapo naujai atsiradęs institutas – teismo vykdytojas (Stauskienė, Višinskis, 2008, p. 15). Darytina prielaida, kad dėl to, jog policijos pagrindinė funkcija nebuvo teismo sprendimų vykdymas ir nebuvo aišku, kiek realiai įvykdoma sprendimų, reikėjo tokią funkciją patikėti kitai institucijai – tai teismo

vykdytojams. Šio instituto atstovai buvo valstybės tarnautojai, dėl to jie turėjo nepriklausomumą nuo proceso dalyvių, nes atlyginimą teismo vykdytojams mokėdavo už darbą, bet ne už rezultatą (Stauskienė, Višinskis, 2008, p. 15). Priešingai nei Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės gyvavimo laikotarpiu. Diečkaus ir žvelgūno atlygis už atliktą darbą priklausydavo nuo teisėjo nuožiūros (Machovenko, 2004, p. 96), o vaznio užmokestį reglamentavo Trečiojo Lietuvos Statuto IV skyriaus X straipsnis, kuriame nurodyta, už kokią darbą, kokia suma buvo mokama (Jaramičius, Machovenko, 2023, p. 143). Toks atlygio mokėjimo pasikeitimas nuo Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės laiku vertinamas teigiamai, nes rezultatas ne visada gali būti teigiamas, nors darbo, t. y. vykdymo veiksmų, gali būti atlikta nemažai. Be to, pagal 1864 m. naują teismų reformą teismo vykdytojai buvo priskirti prie apygardų, apskričių ir apylinkių taikos teismų, kurių pirmininkas išrinkdavo teismo vykdytoją. Kiekvienam asmeniui, kuris norėjo tapti teismo vykdytoju, įstatymų buvo keliami reikalavimai, kad būtų patikimos moralės ir sugebėtų atlikti savo pareigas. Tokia procedūra būdavo tam, kad būtų užtikrinta tinkama teismo sprendimų vykdymo kokybė (Stauskienė, Višinskis, 2008, p. 15-16).

1919 m. sausio 16 d. buvo priimtas Laikinasis Lietuvos teismų ir jų darbo sutvarkymo įstatymas, kuriame buvo reglamentuojama, kad teismo priimtus sprendimus vykdė teismo antstoliai. Be to, įstatymas numatė, kad teismo sprendimų ir įsakymų vykdymas galėjo būti pavedamas ir policijos valdininkams (Stauskienė, Višinskis, 2008, p. 18). Tuo laikotarpiu Lietuvoje buvo taikomas Rusijos civilinio proceso įstatymas, kuriame buvo pakeitimų ir papildymų, kurie atsirado nepriklausomoje Lietuvoje (Višinskis, 2020). Pagal pakeistą ir patobulintą Rusijos civilinio proceso įstatymą, teismo antstoliai taip pat įteikinėjo teismo šaukimus ir teismo raštus byloje dalyvaujančioms šalims bei vykdė įsakymus teismo posėdžio metu, kuriuos duodavo teismo pirmininkas arba pirmininkaujantysis asmuo. Be to, teismo antstoliams buvo numatyti reikalavimai, kada jie negali būti skiriami į teismo antstolio pareigas: nepilnamečiai; atvykę iš kitos valstybės asmenys; asmenys, turintys skolų ir negalintys jų išsimokėti; asmenys, kurie ėjo valstybės arba visuomenės tarnybą; asmenys, kurie teismo sprendimu buvo išmesti iš tarnybos; dvasininkai, kurie bažnyčios teismo sprendimu buvo išmesti iš dvasininkų luomo; jei yra priimtas teismo sprendimas, kuriama numatyta, kad yra atimta teisė vesti teisme svetimas bylas (Stauskienė, Višinskis, 2008, p. 13-14). Pagal pateiktus reikalavimus, darytina prielaida, kad asmuo, norėjęs tapti teismo antstoliu, privalėjo būti nepriekaištingos reputacijos.

Naujas Teismų santvarkos įstatymas, kuris buvo priimtas 1933 m. liepos 11 d., reglamentavo naujus reikalavimus, skirtus teismo antstoliams. Šiame įstatyme jau buvo keliami amžiaus ir išsilavinimo reikalavimai. Teismų santvarkos įstatymas reglamentavo, kad asmuo, norėjęs tapti teismo antstoliu turėjo būti ne jaunesnis nei 25 m. ir būti Lietuvos pilietis. Taip pat turėjo būti baigęs aukštesnįjį mokslą, išlaikęs teismo antstolių egzaminus arba turėjęs įstatymo nustatytą aukštojo teisių mokslo cenzą ir buvo ištarnavęs nemažiau 6 mėn. (Stauskienė, Višinskis, 2008, p. 18-21). Matyti, kad per daugiau, nei 10 metų reikalavimai, norint tapti teismo antstoliu, vis griežtėjo. Keitėsi amžiaus cenzas, anksčiau negalėjo teismo antstoliu tapti nepilnametis, o nuo 1933 m. numatyta, kad turi būti ne jaunesnis nei 25 m. Taip pat, atsirado reikalavimas būti baigus aukštesnįjį mokslą ir kt. reikalavimai. Tokie pokyčiai galėjo atsirasti dėl to, kad reikėjo labiau kvalifikuotų asmenų teismo antstolio pareigoms. Be to, naujasis įstatymas reglamentavo naują teismo antstolių skyrimo tvarką. Teismo antstolius skyrė teisingumo ministras, o ne teismo pirmininkas kaip buvo 1919 m. sausio 16 d. priimtame įstatyme. Šio instituto atstovus ir jų veiklą prižiūrėdavo apygardos teismo pirmininkas. Tačiau dar vėliau, 1936 m. kovo 20 d., buvo pakeistas Teismų santvarkos įstatymas ir teismo antstoliai buvo priklausomi nuo apylinkės teismo teisėjų (Stauskienė, Višinskis, 2008, p. 18-21). Teismo apylinkės teisėjas paskirstydavo antstoliui darbus, nurodydavo, kurie paskirstyti darbai turėdavo būti atlikti pirmiau, taip pat teismo antstolis galėdavo būti paskirtas dirbti apylinkės teismo raštinės darbą (Stauskienė, 2006, p. 41).

Prasidėjus sovietinei okupacijai Lietuvoje nuo 1940 m. gruodžio 1 d. buvo taikomas Rusijos Tarybų Federacinės Socialistinės Respublikos civilinis proceso kodeksas bei galiojo 1939 m. rugsėjo 28 d. Rusijos Tarybų Federacinės Socialistinės Respublikos Teisingumo liaudies komisaro patvirtinta teismo sprendimų vykdymo instrukcija. Minėtuose įstatymuose buvo sureglamentuota, kad teismo sprendimus vykdo teismo vykdytojai, o šiuos skiria ir kontroliuoja teisingumo ministerija (Višinskis, 2020). Pastebėtina, kad vėl grįžtama prie termino „teismo vykdytojas“ kaip buvo po 1864 m. teismų reformos Rusijoje. Taip pat prie teismo vykdytojų kontrolės prisidėdavo ir teismai prie kurio teismo vykdytojas atlikinėjo savo funkcijas (Višinskis, 2020), pavyzdžiui, tik gavęs teismo, prie kurio dirbo, leidimą teismo vykdytojas galėdavo sustabdyti vykdymo veiksmus (Stauskienė, 2006, p. 42). Taigi matyt, kad teismo vykdytojas buvo priklausomas tiek nuo teisingumo ministerijos, tiek nuo teismo, prie kurio vykdė savo funkcijas.

Atkūrus nepriklausomybę Lietuvoje liko galioti 1964 m. liepos 7 d. Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksas su pakeitimais ir galiojo iki 2003 m. sausio 1 d. (Stauskienė, Višinskis, 2008, 23). Minėtame civilinio proceso kodekse buvo sureglamentuotas vykdymo procesas, nurodyta vykdymo vieta, laikas, veiksmai, kokių turi imtis teismo antstolis gavęs vykdomąjį dokumentą vykdyti ir pan. Praėjus keleriems metams buvo patvirtintas Sprendimų vykdymo ir teismo antstolių kontorų institucinės reformos metmenų projektas (Stauskienė, Višinskis, 2008, 23). Šiame projekte buvo siekiama pereiti iš teismo antstolių prie privačių antstolių. Tokio tikslo siekimui buvo pasirinkta sekti Prancūzijos pavyzdžiu (apie tai plačiau bus kalbama 1.3 poskyryje) (Lastauskienė, 2011, 671). Taip pat nuo 2000 m. spalio 10 d. iki 2003 m. sausio 1 d. galiojo Lietuvos Respublikos teismo antstolių įstatymas. Šis įstatymas reglamentavo: „teismo antstolių statusą, jų priėmimo į tarnybą ir atleidimo iš jos tvarką, teismo antstolių teises ir pareigas, atsakomybę ir kitus teismo antstolių veiklos bei teismo antstolių kontorų sistemos funkcionavimo ypatumus“ (Lietuvos Respublikos teismo antstolių įstatymas, 2000).

Taigi antstolio instituto raida XVIII – XX a. pabaigoje atskleidžia, kad antstoliai buvo vadinami skirtingai, nors pagrindinė visų šių subjektų veikla buvo siejama su priverstiniu sprendimų vykdymu. Taip pat reikalavimai, norint tapti teismo antstoliu, kito ir buvo vis griežtinami, siekiant geresnės sprendimų vykdymo kokybės.

1.3. Antstolių institucinė reforma

Lietuvai atkūrus nepriklausomybę, visuomenėje pradėjo keistis socialiniai ir ekonominiai santykiai. Dėl to, turėjo tobulėti ir teisinė sistema. Tuo pagrindu, 1993 m. gruodžio 14 d. Seimas priėmė nutarimą Nr. I-331, kuriame buvo patvirtinti teisinės sistemos reformos metmenys. Numatyta, kad ši reforma turėjo būti įgyvendinama dviem etapais. Pirmajame etape, arba dar kitaip vadinamame pereinamajame etape, buvo rengiami tiek materialinės, tiek procesinės teisės kodeksai ir kiti įstatymai, taip pat ieškomi, apmokomi darbuotojai ir specialistai, buvo kuriama finansinė ūkinė bei materialinė bazė. Antruoju etapu, pagal Lietuvos Respublikos Teismų įstatymą ir Lietuvos Respublikos Konstituciją, pradėjo veikti keturių grandžių teismai: apylinkių, apygardų teismai, Lietuvos apeliacinis teismas ir Lietuvos Aukščiausiasis Teismas. Šia reforma buvo įsteigti apygardos teismai ir Lietuvos apeliacinis teismas (Nutarimas dėl teisinės sistemos reformos..., 1993). Tačiau nutarime dėl teisinės sistemos reformos matmenų ir jų įgyvendinimo nebuvo aptariamas sprendimų vykdymo

institutas. Taigi, teismų sistema buvo tobulinama, o vykdymo procesas paliktas nuošalėje. Dėl to, teisinės sistemos reformos metmenų projektas kritikuojamas tuo aspektu, kad buvo siekiama gerinti teismo procesą, neatkreipiant dėmesio, kad vykdymo procesas yra susijęs su teismo procesu. Sąsaja pasireiškia tuo, kad priėmus teismo sprendimą, jį reikėjo priverstinai įvykdyti, jei sprendimas nebuvo vykdomas savanoriškai. Tačiau tobulinant tik teismų sistemą nebuvo siekiama, kad priimti sprendimai būtų įvykdyti greitai ir kokybiškai.

Teismo antstoliai iki 2003 m. reformos išieškodavo vos 5-9 procentus išieškomų skolų (Lietuvos antstolių rūmai, 2008, p. 7). Vadinasi, toks išieškomų skolų procentas parodė, kokia sprendimų vykdymo sistema yra silpna ir neužtikrina Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos 47 straipsnyje bei Lietuvos Respublikos Konstitucijos 30 straipsnyje numatytos veiksmingos teisinės gynybos. Dėl to, reikėjo ieškoti sprendimų, kad vykdymo procesas taptų efektyvus.

Svarstymai, kaip pertvarkyti sprendimų vykdymo institutą, truko ne vienerius metus. Tuo laikotarpiu buvo analizuojama Prancūzijos, Olandijos, Slovakijos, kaimynių – Lenkijos ir Estijos, antstolių veikla (Lietuvos antstolių rūmai, 2008, p. 7). Galiausiai, kaip minėta anksčiau, buvo pasirinktas prancūzų teisės tradicijos privačių antstolių modelis (Lastauskienė, 2011, p. 671). Lietuvos Respublikos Vyriausybė 1999 m. gruodžio 27 d. priėmė nutarimą dėl teismo antstolių institucinės reformos matmenų patvirtinimo. Siekiant antstolių institucinės reformos sėkmės, buvo išskirtos dvi kryptys. Pirmoji kryptis nustatė, kad turi būti sukurti įstatymai, pagal kuriuos antstoliai turi vykdyti savo veiklą. Turėjo būti sureglamentuotas antstolių statusas, atsakomybė, savivalda antstolių veiklos kontrolė ir sprendimų vykdymo išlaidų atlyginimas. Antroji reformos kryptis numatė, antstolių, kaip profesinės paslaugas teikiančių asmenų kontorų įkūrimui keliamas taisyklės. Teismo antstolių reformos tikslai buvo:

1. Reformuoti teismo antstolius į privačius antstolius, pakeičiant antstolių statusą, tačiau paliekant antstolių veiklos kontrolę;
2. Sukurti veiksmingą, šiuolaikišką, efektyvų sprendimų vykdymo procesą;
3. Įtvirtinti, kad už sprendimų, priimtų privačių asmenų ginče, vykdymo išlaidas apmoka ginčo šalys, o ne valstybė (Nutarimas dėl teismo antstolių institucinės..., 1999).

Iš Vyriausybės suformuluotų tikslų ir kryptų matyti, kad siekiama ne patobulinti esamą sprendimų vykdymo sistemą, bet iš pagrindų ją pakeisti. Toks sprendimas vertinamas teigiamai, nes buvusi vykdymo sistema neužtikrino kokybiško vykdymo proceso. Dėl to,

vienas svarbiausių lūžių Lietuvos antstolių instituto istorijoje laikomas vykdymo modelių pasikeitimas. Tai reiškia, kad Lietuvoje iš teismo antstolių buvo pereita prie privačių antstolių.

Siekiant įgyvendinti antstolių institucinės reformos tikslus, buvo likviduotos 54 teismo antstolių kontoros, kuriuose dirbo 338 teismo antstoliai, o jų veiklą perėmė 123 privatūs antstoliai, kurie sprendimus vykdė atitinkamų apylinkės teismų veiklos teritorijose (Lietuvos antstolių rūmai, 2008, p. 26). Nuo 2003 m. sausio 1 d. įsigaliojo naujasis Lietuvos Respublikos antstolių įstatymas (toliau – LR AI), kurio 2 straipsnio 1 dalis reglamentuoja antstolio sampratą: „Antstolis – tai valstybės įgaliotas asmuo, kuriam valstybė suteikia vykdomųjų dokumentų vykdymo, faktinių aplinkybių konstatavimo, dokumentų perdavimo ir kitas įstatymų nustatytas funkcijas“ (LR AI, 2002). O iki tol galiojęs Lietuvos Respublikos teismo antstolių įstatymas numatė, kad: „Teismo antstolis yra karjeros statutinis valstybės tarnautojas“ (Lietuvos Respublikos teismo antstolių įstatymas, 2000). Pastebėtina, kad nuo 2003 m. antstolio sampratos formulavimas pasikeitė. Pagal naujai pateiktą sampratą, antstolis yra suprantamas kaip nepriklausomą statusą turintis asmuo. Tai reiškia, kad antstolis yra nešališkas, nei išieškotojas, nei skolininkas ar kiti asmenys negali antstoliui nurodinėti, kokių vykdymo veiksmų jis turi imtis arba kaip atlikti paslaugas.

Viena iš antstolių institucinės reformos krypčių buvo įkurti antstolių savivaldą. Lietuvos Respublikos antstoliai vienijosi į Lietuvos antstolių rūmus (LR AI, 2002). Asociacija Lietuvos antstolių rūmai buvo įkurta praėjus porai mėnesių po naujojo LR AI įsigaliojimo. Antstoliai pirmajame sušauktame antstolių susirinkime įsteigė minėtą asociaciją. Tačiau kai kuriems teisininkams buvo kilę idėjų, kad nuostata, jog kiekvienas antstolis priklauso Lietuvos antstolių rūmų savivaldai, prieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijos 35 straipsniui, kuriame numatyta, kad: „Niekas negali būti verčiamas priklausyti kokiai nors bendrijai, politinei partijai ar asociacijai“. Vis dėlto, Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas išaiškino, kad kiekvienas asmuo išreiškęs norą tapti antstoliu iš karto sutinka tapti ir Asociacijos Lietuvos antstolių rūmų nariu. Lietuvos antstolių rūmai užtikrina Lietuvos antstolių tarpusavio bendradarbiavimą, antstolių atliekamos veiklos kontrolę (viešąsias funkcijas) bei vienodus profesinės veiklos standartus. Taip pat, išaiškinta, kad Lietuvos antstolių rūmai atstovauja antstolius santykiuose su valstybe ir savivaldybių institucijomis. Dėl to, Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas neįžvelgė normos, kuri numato, kad kiekvienas antstolis priklauso Lietuvos antstolių rūmų savivaldai, prieštaravimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai (Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2008 m. sausio 7 d. nutarimas). Po Lietuvos

antstolių rūmų įsteigimo atsirado tokios savivaldos institucijos kaip Lietuvos antstolių rūmų prezidiumas, Antstolių garbės teismas ir Lietuvos antstolių rūmų revizijos komisija (Lietuvos antstolių rūmai, 2008, p. 37).

Lietuvos antstolių rūmų prezidiumą išrenka antstoliai visuotiniame susirinkime. Lietuvos antstolių rūmų prezidiumas yra Lietuvos antstolių rūmų valdymo organas, kuris yra vienas subjektų, galintis iškelti antstoliui drausmės bylą. Drausmės byla antstoliui gali būti keliama už antstolių neprocesinę veiklą, vykdymo išlaidų išieškojimo tvarkos, nesusijusios su vykdymo išlaidų dydžio apskaičiavimu, pažeidimus arba jei teismo sprendime konstatuoti imperatyviųjų procesinės teisės normų pažeidimai. Lietuvos antstolių rūmų prezidiumą sudaro penki nariai, tarp jų ir Prezidiumo pirmininkas. Kiekvieno Lietuvos antstolių rūmų prezidiumo nario kadencija trunka ketverius metus, o būti išrinktu prezidiumo nariu antstolis gali būti tik dviem kadencijom iš eilės (LR AĮ, 2002). Pažymėtina, kad Lietuvos antstolių rūmų prezidiumo nutarimai iškelti drausmės bylas antstoliams yra neskundžiami, nes neužkerta kelio tolimesniems veiksams, o skundžiami yra Antstolių garbės teismo priimti sprendimai. Vienoje byloje Lietuvos antstolių rūmų prezidiumas iškėlė antstolei drausmės bylą dėl piktnaudžiavimo antstolei suteiktais įgaliojimais ir procesinėmis teisėmis bei skundo nagrinėjimo ir vykdomosios bylos vilkinimo. Lietuvos apeliacinis teismas minėtoje byloje pažymėjo, kad teismų praktikoje yra suformuluota, jog teisingumo ministro ar Lietuvos antstolių rūmų prezidiumo sprendimai, iškelti antstoliams drausmės bylas, yra neskundžiami, tačiau jie nepažeidžia antstolių, kuriems iškeliama drausmės byla, teisės į teisminę gynybą. Kadangi antstolis savo teises gali apginti skųsdamas Antstolių garbės teismo sprendimus (Lietuvos apeliacinio teismo 2019 m. birželio 11 d. nutartis civilinėje byloje) Vilniaus apygardos teismui (LR AĮ, 2002).

Lietuvos antstolių rūmų valdytoja Dovilė Satkauskienė yra pasakiusi, kad stipriąja Lietuvos antstolių statuso puse galima laikyti ir Antstolių garbės teismo veiklą (Nestabilus antstolių veiklos reguliavimas yra..., 2019). Įstatymas reglamentuoja, kad antstolių garbės teismą sudaro septyni nariai. Penki iš jų renkami iš antstolių, o likę du nariai renkami iš šešių teisingumo ministro pasiūlytų visuomenės atstovų – kandidatų į Antstolių garbės teismo narius (LR AĮ, 2002). Visuomenės atstovų įtraukimas į Antstolių garbės teismą padidina antstolių veiklos skaidrumą. Taip pat yra atskleidžiama visuomenei, kad antstoliai priiminėja Antstolių garbės teisme sprendimus ne izoliuodami savo veiklą nuo visuomenės, o kaip tik ją paviešindami. Antstolių garbės teismo priimami sprendimai yra ne vien garbės teisme esančių

antstolių, bet ir visuomenės atstovų priimti sprendimai. Tokia formavimo tvarka užtikrina Antstolių garbės teismo nepriklausomumą ir objektyvumą nagrinėjant antstolių ir antstolių padėjėjų drausmės bylas. Antstolių garbės teismas tapo savarankišku drausminės atsakomybės taikymo subjektu nuo 2009 m. balandžio 1 d. Garbės teismas nagrinėdamas drausmės bylas turi teisę nutraukti drausmės bylą, atleisti antstolį nuo drausminės atsakomybės arba gali paskirti vieną iš drausminių nuobaudų, numatytų LR AĮ, pavyzdžiui, papeikimą, tačiau griežčiausia drausminė nuobauda – atleidimas iš antstolio pareigų (Nestabilus antstolių veiklos reguliavimas yra..., 2019). Antstolių garbės teismas nagrinėja bylas dėl antstolio neprocesinės veiklos, pinigų plovimo ir teroristų finansavimo prevencijos įstatymo reikalavimų pažeidimų, antstolio pareigų nevykdymo arba netinkamo jų vykdymo ir pan. (LR AĮ, 2002) Vienoje byloje kilo ginčas dėl Antstolių garbės teismo priimto sprendimo, skirti antstolei B. T. drausminę nuobaudą – pastabą. Nuobauda antstolei B. T. buvo paskirta už vykdymo išlaidų išieškojimo tvarkos pažeidimus. Antstolė B. T. teigė, kad Antstolių garbės teismas viršijo kompetenciją, kai vertino vykdomosiose bylose apskaičiuotų vykdymo išlaidų teisingumą. Tačiau Lietuvos apeliacinis teismas pažymėjo, kad Antstolių garbės teismas sprendė dėl antstolės B. T. dėl vykdymo išlaidų apskaičiavimo tvarkos pažeidimo, o ne dėl antstolės B. T. apskaičiuotų vykdymo išlaidų ir antstolio atlyginimo teisingumo ar neteisingumo vykdomosiose bylose (Lietuvos apeliacinio teismo 2021 m. vasario 11 d. nutartis civilinėje byloje). Ši byla parodo, kad antstoliai, prieš skųsdami Antstolių garbės teismo priimtus sprendimus turi įvertinti Antstolių garbės teismo kompetencijos ribas.

Dar viena ganėtinai aktuali savivaldos institucija, antstolių institucinės reformos aspektu, – Lietuvos antstolių rūmų revizijos komisija. Visuotiniame antstolių susirinkime išrenkami keturi Lietuvos antstolių rūmų revizijų komisijos nariai ir pirmininkas. Revizijos komisija kiekvienais metais atlieka Lietuvos antstolių rūmų finansinės veiklos patikrinimą, siekiant skaidrios veiklos. Taip patikrinama, ar tikslingai yra naudojamos antstolių mokamos nario įmokos, kurios skirtos Lietuvos antstolių rūmų veiklai vykdyti, pavyzdžiui, organizuoti antstolių mokymus. Sušaukiant visuotinį antstolių susirinkimą Lietuvos antstolių rūmų revizijos komisija atsiskaito Antstolių susirinkimui (Įsakymas dėl Lietuvos antstolių rūmų..., 2003).

Pastebėtina, kad visos Lietuvos antstolių rūmų savivaldos institucijos renkamos keturių metų kadencijai ir jos gali būti tik dvi iš eilės. Nustatant tokias kadencijų gaires, užtikrinama, kad rotuojant antstolius savivaldos institucijose, yra išreiškiama ne vieno ar kelių antstolių

nuomonė, pasiūlymai apie vykdomą veiklą. Nustačius tokį kadencijos laikotarpį visi antstoliai gali prisidėti prie instituto augimo ir tobulėjimo.

Pažymėtina, kad pereinant iš teismo antstolių į privačius antstolius buvo nustatytas reikalavimas išsilavinimui. Iki antstolių institucinės reformos Lietuvos Respublikos teismo antstolių įstatymas reglamentavo, kad asmuo, norintis tapti teismo antstoliu, turėjo turėti teisės magistro, teisės bakalauro arba teisininko profesinį kvalifikacinį laipsnį (vienpakopį teisinį universitetinį išsilavinimą) (Lietuvos Respublikos teismo antstolių įstatymas, 2000). Tačiau po antstolių institucinės reformos, kiekvienas asmuo, norintis tapti antstoliu turi turėti universitetinį teisinį išsilavinimą. Antstoliai, kurie iki 2007 m. spalio 1 d. neįgijo aukštojo universitetinio išsilavinimo ministro nutarimu buvo atleisti iš pareigų (Lietuvos Respublikos antstolių įstatymo įsigaliojimo ir įgyvendinimo įstatymas, 2002). Iki numatyto termino visi antstoliai neįgijo aukštojo universitetinio išsilavinimo ir net 27 antstoliai buvo atleisti iš pareigų (Lastauskienė, 2011, p. 671; 673). Reikalavimas turėti universitetinį teisinį išsilavinimą yra logiškas įstatymų leidėjo sprendimas, nes sprendimų vykdymu ir kitomis funkcijomis ir paslaugomis turi užsiimti ne bet kokie asmenys, o tik turintys nemažai teisinių žinių vykdymo procese. Norint suvokti vykdymo procesą reikalingas universitetinis teisinis išsilavinimas, nes visas vykdymo mechanizmas yra sudėtingas procesas. Tačiau minėtų 27 antstolių atleidimas yra kritikuojamas momentas, nes šie antstoliai dar iki reikalavimo išsilavinimui dirbo teismo antstoliais ir buvo įgavę praktikos. Dėl to, atleidimas vien dėl universitetinio teisinio išsilavinimo neturėjimo, yra neteisingas. Universitetinio išsilavinimo reikalavimas galėjo būti taikomas asmenims, kurie antstoliais tapo po išsilavinimo reikalavimo įtvirtinimo įstatyme. Vienoje byloje buvo nagrinėjamas ginčas dėl įgaliojimų pasibaigimo, dėl to, kad antstolis neįgijo universitetinio teisinio išsilavinimo. Antstolis prašė stabdyti skundžiamo įsakymo galiojimą. Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas tenkino antstolio prašomo reikalavimo užtikrinimo priemonės taikymą – Lietuvos teisingumo ministro įsakymo Nr. 7P-90 „Dėl antstolio R. A. G. įgaliojimų pasibaigimo“ galiojimas buvo sustabdytas. Teismas išaiškino, kad antstolis buvo atleistas ne dėl to, kad netinkamai vykdė antstoliui pavestas funkcijas ar kitą veiklą, bet dėl to, kad neturėjo universitetinio teisinio išsilavinimo. Dėl to, Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas nematė pagrindo, kad vien dėl to, kad Lietuvoje buvo pripažintas išsilavinimo reikalavimas antstoliams, ginčijamo įsakymo galiojimo sustabdymo metu antstolis netinkamai vykdė antstolio veiklą ir taip pažeistų vykdymo proceso šalių teises ir interesus. Taip pat, teismas pabrėžė, kad antstolis

pareigas vykdė po antstolių institucinės reformos įsigaliojimo beveik penkerius metus, kai keitėsi Lietuvoje įstatymai ir išsilavinimo kriterijus netrukė tuos penkerius metus vykdyti antstolio pareigų (Lietuvos vyriausiasis administracinis teismo 2007 m. lapkričio 16 d. nutartis administracinėje byloje). Nors antstoliai atleisti teisėtai, pagal vieną iš įstatyme antstoliams nurodytų reikalavimų netenkinimo. Tačiau nagrinėta administracinė byla tik patvirtina, kad išsilavinimo reikalavimo taikymas buvusiems teismo antstoliams yra nelogiškas. O išsilavinimo reikalavimą reikėjo taikyti ateityje, antstoliais norintiems tapti asmenims.

Pasak buvusio Tarptautinės antstolių ir teismo pareigūnų sąjungos sekretoriaus Bernard Menut: „Instituciniu požiūriu nepriklausomų antstolių, kaip savarankiškai veikiančių subjektų, įsteigimas vietoj buvusios kolektyvinės sistemos yra didelė pažanga. Tai sukūrė nešališko, veiksmingo ir spartaus sprendimų vykdymo pagrindus, atitinkančius Europos Tarybos Ministrų Komiteto rekomendaciją Rec (2003) 17 dėl sprendimų vykdymo. Dabartinė sistema veikia pagal Tarptautinės antstolių ir teismo pareigūnų sąjungos siūlomą antstolio instituto modelį, o geri sprendimų vykdymo rezultatai akivaizdžiai patvirtina šio modelio pranašumus“ (Menut, 2008, p. 19). Pabrėžtina, kad perėjimas prie privačių antstolių ne tik pagerina sprendimų vykdymą Lietuvoje, bet ir paskatina tarptautinį bendradarbiavimą. Tai motyvuoja didesnę bendradarbiavimą su kitų valstybių antstoliais. Taip pat, tai yra tendencijų dalinimasis apie sprendimų vykdymą Lietuvoje ir kitose valstybėse. Bendradarbiaujant su kitų valstybių antstoliais yra tobulinama Lietuvos Respublikos sprendimų vykdymo sistema. Tarptautinės antstolių ir teismo pareigūnų sąjungos prezidentas Jacques Isnard yra paskęs: „Dabar galime džiaugtis sėkmingu Lietuvos pasirinkimu, nes 2003 m. reformuota sprendimų vykdymo sistema atitinka tarptautinius standartus pagal spartumo, veiksmingumo ir profesionalumo kriterijus“ (Isnard, 2008, p. 13).

Darytina išvada, kad antstolio institutas nuo Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės laikų iki dabar vadinamas įvairiausiais terminais: nuo pirmtakių diečkų, vižų ir vaznių iki teismo vykdytojų, teismo antstolių ir galiausiai antstolių. O didžiausią žymę antstolio instituto istorijoje paliko antstolių institucinė reforma, kuri pakeitė antstolių statusą – antstoliai tapo privatūs.

2. Antstolio įtraukimas į priverstinį sprendimų vykdymą

2.1. Vykdyto proceso samprata

Teisės doktrinoje išskiriamos trys vykdyto proceso teisinės prigimties koncepcijos. Vieni teisės specialistai teigia, kad vykdyto procesas yra baigiamoji civilinio proceso stadija (Jokubauskas et al., 2022, p. 13). Šios teorijos atstovų pagrindinis argumentas – teisingumas yra pasiekiamas tik tada, kai yra įvykdomas priimtas sprendimas. O to padaryti dažniausiai neįmanoma be priverstinio vykdyto (Žolynas, 2007, p. 142). Prof. habil. dr. Valentinas Mikelėnas, vienas iš idėjos atstovų, yra pasakęs: „Nagrinėjant bylas, svarbu ne tik priimti teisėtą ir pagrįstą sprendimą, bet ir įgyvendinti rezoliucinėje teismo sprendimo dalyje suformuluotą įpareigojimą. <...> Tai reiškia, kad civilinis procesas nesibaigia teismo sprendimo priėmimu ar kasacinės bylos išnagrinėjimu“ (Mikelėnas, 2005, p. 495). Šiai profesoriaus minčiai antrina Lietuvos Aukščiausiojo Teismo išsakyta pozicija: „Vykdyto procesas yra teismo sprendimų vykdymą užtikrinantis institutas. <...> Byloje dalyvaujančių asmenų interesus labiausiai atitinka savanoriškas teismo sprendimo įvykdymas, tačiau tuo atveju, kai įpareigota šalis savanoriškai teismo sprendimo nevykdo, šis vykdomas priverstinai. Veiksmingas ir greitas teismo sprendimų priverstinis vykdymas yra viena iš esminių teisingo, teisėto ir kokybiško teisingumo vykdyto prielaidų“ (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. rugsėjo 30 d. nutartis civilinėje byloje). Iš pateiktos teismų praktikos matyti, kad Lietuvos teisės sistema pritaria teorijai, kad vykdyto procesas yra civilinio proceso dalis. Be to, būtų labai keista teisinė sistema, jei civilinis procesas pasibaigtų priėmus teismo ar kitos institucijos sprendimą, tačiau neužtikrinus sprendimo įvykdyto. Teisingumas nesibaigia sprendimo priėmimu, reikia sprendimą įgyvendinti.

Kiti laikosi pozicijos, kad vykdyto procesas yra savarankiška teisės šaka (Jokubauskas et al., 2022, p. 13). Pasak Prof. dr. Stasio Vėlyvio, jei privatūs antstoliai vykdo priverstinį sprendimų vykdymą, tai vykdyto procesas yra laikomas atskira teisės šaka (Žemkauskas et al., 2020, p. 509). Šie šalininkai teigia, kad sprendimų vykdymas negali būti vertinamas kaip civilinio proceso stadija, nes santyčiai susiklostantys vykdant teisingumą ir santyčiai, susiklostantys vykdyto procese yra skirtingi (Žolynas, 2007, p. 145). Tačiau antstolis, vykdydamas sprendimus vadovaujasi Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksu (toliau – LR CPK), kuris reglamentuoja visą civilinį procesą.

O trečia nuomonė, kad vykdymo procesas yra administracinės teisės dalis (Jokubauskas et al., 2022, p. 13). Šios idėjos šalininkai laikosi pozicijos, kad vykdymo procesas vyksta už ginčo ribų, dėl to negali būti civilinio proceso dalimi. Jie taip pat teigia, kad vykdymo procese tik vykdomi vykdomieji dokumentai, o ne vykdomas teisingumas (Žolynas, 2007, p. 147). Pastebėtina, kad daugiausiai mokslinių straipsnių yra dėl to, ar vykdymo procesas yra civilinio proceso dalis, ar atskira teisės šaka. Dėl to, kad vykdymo procesas pripažįstamas kaip administracinės teisės dalis, teisės doktrinoje kalbama labai mažai.

Lietuvos Respublikos Konstitucijos 30 straipsnio 1 dalyje numatoma, kad: „Asmuo, kurio konstitucinės teisės ar laisvės pažeidžiamos, turi teisę kreiptis į teismą“, dėl to kiekvienas asmuo, manantis, kad jo teisės ir interesai yra pažeisti gali kreiptis į teismą (Lietuvos Respublikos Konstitucija, 1992). Teismas ar kita institucija išsprendusi kilusi ginčą priima teisėtą ir pagrįstą sprendimą. Tačiau kiekvienoje demokratinėje valstybėje, vien tik sprendimo priėmimu teisingumas nepasiekiamas, reikia sprendimą įvykdyti. Kitaip teisė į teisingą teismą būtų iliuzinė, jei kiekvienos valstybės nacionaliniai teismai neužtikrintų priverstinio sprendimų vykdymo (Europos Žmogaus Teisių Teismo 1997 m. kovo 19 d. sprendimas byloje).

Pažymima, kad ne visi sprendimai yra priverstinai vykdytini, pavyzdžiui, dėl tam tikro fakto nustatymo (tėvystės, motinystės nustatymo) teismo sprendimas nebus vykdytinas, nes jam negalima pritaikyti priverstinių vykdymo veiksmų (Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2024 m. spalio 9 d. nutartis administracinėje byloje). Tačiau tie sprendimai, kurie yra vykdytini, gali būti įvykdomi savanoriškai arba priverstinai. Kiekvienas asmuo, kurio nenaudai buvo priimtas sprendimas gali gera valia įvykdyti sprendimą, pavyzdžiui, grąžinti skolą ar turtą (Jokubauskas et al., 2022, p. 11). Savanoriškam sprendimų įvykdymui yra taikomas prioritetas. Įvykdant sprendimą savanoriškai užtikrinami tiek skolininko, tiek kreditoriaus ir kitų suinteresuotų asmenų interesai. Taip yra išvengiama priverstinio vykdymo priemonių taikymo ir greičiau atkuriama taika tarp ginčo šalių (Jokubauskas, Višinskis, 2023, p. 160). Tačiau, jei įvyksta tokia situacija, kad asmuo neįvykdo sprendimo savanoriškai, tuomet gali įsijungti priverstinis sprendimų vykdymo mechanizmas – antstolis. Priverstinis sprendimų vykdymas neatsiras, jei priimtas sprendimas bus neįsiteisėjęs, išskyrus, kai teismo sprendimas ar nutartis yra vykdomi skubiai, pavyzdžiui, teismo sprendimas dėl išlaikymo priteisimo, arba skolininkas gera valia pats įvykdo teismo sprendimą (LR CPK, 2002).

Vykdytini yra ne tik teismo sprendimai, tačiau ir kitų institucijų, kurios nagrinėja ginčus, priimti sprendimai (Mikelėnas, 2005 p. 497). LR CPK 584 straipsnis reglamentuoja, dokumentų rūšis, kurie yra vykdytini:

1. teismo ir arbitražo sprendimai, nutartys, nutarimai ir įsakymai civilinėse bylose, taip pat bylose dėl administracinių teisinių santykių;
2. teismo nuosprendžiai, nutartys ir nutarimai baudžiamosiose bylose – tiek, kiek jie susiję su turtinio pobūdžio išieškojimais, juridinio asmens veiklos apribojimo ir juridinio asmens likvidavimo bausmių vykdymu;
3. teismo nutarimai administracinių nusižengimų bylose tiek, kiek jie susiję su turtinio pobūdžio išieškojimais;
4. teismo patvirtintos taikos sutartys;
5. užsienio teismų ir arbitražų sprendimai – tarptautinių sutarčių ir įstatymų nustatytais atvejais;
6. institucijų ir pareigūnų nutarimai administracinių nusižengimų bylose tiek, kiek jie susiję su turtinio pobūdžio išieškojimais;
7. kiti institucijų ir pareigūnų sprendimai, kai tarptautinėmis sutartimis ir įstatymais nustatytas jų vykdymas civilinio proceso tvarka (LR CPK, 2002).

Pastebėtina, kad pirmuosius penkis vykdytinus dokumentus priima teismas arba arbitražo teismas, o likusius du priima ikiteisminės institucijos (Jokubauskas et al., 2023, p. 26). Akivaizdu, kad tokį vykdytinų dokumentų sąrašą lėmė faktorius, jog Lietuvos teisės sistemoje atsirado vis daugiau ginčų, kurie sprendžiami ne teismo, o kita tvarka (Mikelėnas, 2005, p. 498). Pavyzdžiui, darbo ginčai dėl teisės nagrinėjami darbo ginčų komisijoje (Lietuvos Respublikos darbo kodeksas, 2016). Išplėstas vykdytinų dokumentų sąrašas taip pat parodo, kad yra stengiamasi sumažinti darbo krūvį teismams.

Dokumentų vykdytinumas dar nereiškia, kad yra prasidėjęs priverstinis sprendimų vykdymas. Norint, kad būtų pradėtas priverstinis sprendimų vykdymo procesas, išieškotojas turi vykdomąjį dokumentą pateikti antstoliui, o antstolis turi priimti vykdomąjį dokumentą (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. rugsėjo 19 d. nutartis civilinėje byloje). Vykdomasis dokumentas yra išduodamas vykdytino dokumento pagrindu (Jokubauskas et al., 2023, p. 26) ir apibrėžia antstolio kompetencijos ribas (Višinskis, 2008, p. 48). Jei antstolis vykdo priverstinio vykdymo veiksmus, neturint vykdomojo dokumento, tai tokie antstolio veiksmai

pažeidžia įstatymą (LR CPK, 2002) bei pripažįstami neteisėtais veiksmais (Višinskis, Stauskienė, 2007, p. 59). LR CPK 587 straipsnis reglamentuoja, kokie dokumentai yra laikytini vykdomaisiais dokumentais:

1. vykdomieji raštai, išduoti teismo sprendimų, nuosprendžių, nutarimų, nutarčių, taip pat arbitražo sprendimų ir nutarčių pagrindu;
2. teismo įsakymai;
3. teismo sprendimai ir nutartys – kai pagal įstatymus jie laikomi vykdomaisiais dokumentais;
4. teismo nutartys ir institucijų ir pareigūnų nutarimai dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo;
5. teismo nuosprendžiai dėl juridinio asmens veiklos apribojimo ir juridinio asmens likvidavimo;
6. institucijų ir pareigūnų nutarimai administracinių nusižengimų bylose tiek – kiek jie susiję su turtinio pobūdžio išieškojimais;
7. prokuroro sankcijos dėl fizinių asmenų iškeldinimo iš gyvenamųjų patalpų ir kiti prokuroro nutarimai tiek – kiek jie susiję su turtinio pobūdžio išieškojimais;
8. notaro vykdomieji įrašai pagal užprotestuotus arba neprotestuotinus vekselius ar čekius ir notaro vykdomieji pavedimai dėl paveldimo turto apyrašo sudarymo (paveldimo turto apyrašo papildymo);
9. darbo ginčų komisijos sprendimai;
10. kiti institucijų ir pareigūnų sprendimai, kurių vykdymą civilinio proceso tvarka nustato įstatymai (LR CPK, 2002).

Įstatymas numato, jog kai kurie vykdytini sprendimai yra vienu metu ir vykdomieji dokumentai. Atsižvelgiant į vykdomo dokumento turinį jis gali būti: tik vykdomasis dokumentas arba dokumentas, kuris tuo pačiu metu yra vykdomasis dokumentas ir teisės taikymo aktas (Višinskis, 2008, p. 49). Tokiu atveju, pateikiamas dokumentas suteikia antstoliui teisę pradėti priverstinio vykdymo veiksmus be atskiro vykdomojo dokumento. Tokiais dokumentais pripažįstami: teismo įsakymai; nutartys dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo; darbo ginčų komisijos sprendimai ir kt. (Jokubauskas et al., 2023, p. 27). Toks dokumentų išskyrimas pagreitina priverstinio vykdymo procesą, nes pagreitina sprendimų įgyvendinimą.

Taigi tam, kad priverstinis sprendimų vykdymo mechanizmas prasidėtų reikia ne vieno sudedamojo elemento. Pirma, reikia, kad būtų įsiteisėję teismo, arbitražo arba kitų institucijų ar pareigūnų sprendimai. Antra, skolininkas gera valia nesutinka įvykdyti sprendimo. Trečia, išieškotojas turi norėti pradėti priverstinį vykdymą. Ketvirtą, išieškotojas turi turėti vykdomąjį dokumentą arba įstatyme numatytais atvejais vykdytiną dokumentą. Penkta, negali būti jokių kliūčių pradėti priverstinį vykdymą. Šešta, antstolis turi priimti vykdomąjį arba vykdytiną dokumentą ir pradėti priverstinio vykdymo veiksmus.

2.2. Sprendimų vykdymo modeliai

Teisės doktrinoje yra išskiriami trys priverstinio sprendimų vykdymo modeliai: privatus, mišrus ir viešas (Jokubauskas et al., 2022, p. 16). Nuo to, kurį modelį yra pasirinkusi valstybė, priklauso, kas atlieka priverstinį sprendimų vykdymą.

Kai valstybėje taikomas privatus priverstinio sprendimų vykdymo modelis, tai sprendimų vykdymo funkcija perduota atlikti antstoliui. Pagrindiniai šio modelio požymiai yra antstolio statusas, jo atsakomybė, už atliktus veiksmus priverstinio vykdymo metu, ir vykdymo išlaidų apmokėjimas (Jokubauskas et al., 2022, p. 16). Prancūzija yra seniausia Europos šalis, kurioje yra taikomas privatus priverstinis sprendimų vykdymo modelis, dėl to jis tampa vykdymo proceso pavyzdžiu kitų valstybių teisinėms sistemoms (Gorgieva, Nezir, 2024, p. 60). Antrasis priverstinio vykdymo modelis – viešasis. Šis modelis akcentuoja tai, kad vykdymo veiksmus atlieka valstybės tarnautojas. Kai priverstinis sprendimų vykdymas yra patikėtas tiek antstoliams, tiek valstybės tarnautojams, tai yra vadinamasis mišrusis priverstinio sprendimų vykdymo modelis (Jokubauskas et al., 2022, p. 16). Šio modelio pagrindu priverstinis vykdymo procesas gyvuoja Vokietijoje (Gorgieva, Nezir, 2024, p. 60).

Analizuojant užsienio teisės doktriną pastebėtinam, kad ten išskiriami keturi priverstinio vykdymo modeliai, o ne trys: viešas, privatus, mišrus ir administracinis. Administracinis priverstinis sprendimų vykdymo modelis yra taikomas Švedijoje. Už priverstinį sprendimų vykdymą civilinėse bylose Švedijoje yra atsakinga Švedijos mokesčių agentūra (Skatteverket) (Gorgieva, Nezir, 2024, p. 58; 60; 61) ir Švedijos vykdymo tarnyba (Kronofogdemyndigheten) (Europos e. teisingumo portalas, 2020).

Tarptautinė antstolių ir teismo pareigūnų sąjunga (UIHJ) atliko civilinės teisės aktų vykdymo Europos Sąjungos mastu lyginamąją apžvalgą (Civil enforcement in the EU: a

comparative overview). Apžvalgoje pateikta vykdymo modelių trūkumai bei privalumai. Pastebėtina, kad visi modeliai turi tam tikrų trūkumų. Pagal UIHJ, kai sprendimų vykdymą užtikrina antstoliai, tai yra išskiriamas kontrolės poreikis. Tai reiškia, kad antstolių atliekamas sprendimų vykdymas turėtų būti griežčiau prižiūrimas. Taip pat lyginamojoje apžvalgoje aiškinama, kad sunku pakeisti privatų vykdymo modelį ir antstolių atliekamas priverstinis sprendimų vykdymas brangiai kainuoja vartotojams, t. y. skolininkui ir išieškotojui. Mišraus vykdymo modelio trūkumus pateikė šiuos: kokybės ir nepriklausomybės trūkumai bei grėsmė atsirasti korupcijai. Viešojo vykdymo modelio trūkumų UIHJ išskyrė daugiausiai: valstybei brangiai kainuojantis priverstinio vykdymo mechanizmas, lėtai vykdomi išieškojimai, nelankstus vykdymo procesas bei formalizmas. Tai reiškia, kad vykdymo procesas turi būti įgyvendinamas taip kaip sureglamentuotas ir negali būti jokių išimčių (International Union of Judicial Officers, 2021).

Darytina prielaida, kad nei vienas modelis nėra tobulas ir kiekvienas turi tam tikrų trūkumų. Tačiau tik kiekviena valstybė įvertinusi vykdymo modelius gali nuspręsti, koks vykdymo modelis geriausiai tinka tos valstybės teisinei sistemai.

2.3. Priverstinis sprendimų vykdymas Lietuvoje

Lietuvoje priverstinio sprendimų vykdymo funkcijas atlieka antstoliai. Kaip buvo minėta anksčiau, po 2003 m. antstolių institucinės reformos teismo antstolių statusas pasikeitė į privačius antstolius. Taigi buvo pereita prie naujo vykdymo proceso modelio. Po pirmųjų privačių antstolių veiklos metų buvo pastebėta sprendimų vykdymo kokybės pagerėjimų. Buvo išieškoma 3-4 procentais daugiau skolų nei anksčiau. O esminis pokytis įvyko 2005 m., kai skolų išieškojimo kokybės vidurkis siekė 32,5 procentus (Lietuvos antstolių rūmai, 2008, p. 70). Tai reiškia, kad buvo pastebimas progresas vykdant sprendimus, kai už priverstinį sprendimų vykdymą atsakingais paskirti antstoliai. Per pastaruosius penkerius metus antstoliai įvykdė 1 215 747 vykdomųjų bylų, o naujai užvestų vykdomųjų bylų buvo 1 086 082 (1 lentelė). Pastebėtina, kad per pastaruosius penkerius metus antstoliai užbaigė daugiau bylų nei užvedė. Taip pat matyti, kad prieš valstybę tiek užvedamų vykdomųjų bylų, tiek užbaigtų vykdomųjų bylų yra mažiau lyginant su vykdomosiomis bylomis, kurios užvestos ir užbaigtos valstybės naudai, ir su vykdomosiomis bylomis, kurios užvestos ir užbaigtos privačių asmenų naudai. Tai reiškia, kad daugiausiai antstoliai vykdo vykdomąsias bylas valstybės ir privačių

asmenų naudai, o mažiausiai prieš valstybę, t. y., vykdomosios bylos, kur skolininkė yra valstybė.

1. lentelė. Užvestos ir užbaigtos vykdomosios bylos

Kategorija	2020 m.	2021 m.	2022 m.	2023 m.	2024 m.
Naujos vykdomosios bylos dėl išieškojimo iš valstybės (vnt.)	460	368	397	331	356
Užbaigtos vykdomosios bylos dėl išieškojimo iš valstybės (vnt.)	573	571	680	702	561
Naujos vykdomosios bylos valstybės naudai (vnt.)	93 588	103 377	107 190	107 778	131 833
Užbaigtos vykdomosios bylos valstybės naudai (vnt.)	121 781	128 523	133 147	149 894	155 178
Naujos vykdomosios bylos privačių asmenų naudai (vnt.)	104 971	87 164	104 008	119 309	124 952
Užbaigtos vykdomosios bylos privačių asmenų naudai (vnt.)	101 980	107 938	103 368	103 952	106 899

Šaltinis: sudaryta autoriaus, remiantis Antstolių informacine sistema. Prieiga per internetą: <<https://www.antstoliai.lt/ais2/>>

Tačiau nuo 2026 m. liepos 1 d. dalį skolų, tai yra, mokesčius, ekonomines pinigines sankcijas, baudas ir teismo priteistos sumas, vykdys Valstybinė mokesčių inspekcija prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos (toliau – VMI). Ši reforma vadinama „Vieno langelio prievolėms valstybei sumokėti“. Tai reiškia, kad minėtas skolas valstybei išieškos ne antstoliai, o VMI (Lietuvos Respublikos finansų ministerija, 2024). Numatyta tokia sistema, kad visus sprendimus dėl mokesčių, ekonominių piniginių sankcijų, baudų ir teismo priteistų sumų vykdys VMI prisijungdama prie Piniginių lėšų apribojimo informacinės sistemos (toliau – PLAIS) (Lietuvos antstolių rūmai, 2024). Jei VMI per šešis mėn. neišieškos skolos, tada į priverstinį sprendimų vykdymą įsijungtų antstolis. Taip pat, yra numatytos pora išimčių, kada

antstolis iš karto gaus priverstinai vykdyti minėtas prievoles. Pirmoji, jei iš anksčiau antstolis vykdo asmens, turinčio turto arba pajamų, kitus skolų išieškojimus. Antroji išimtis – skolininkas turi turto arba pajamų, tačiau neturi sąskaitų banke. Finansų ministrė Gintarė Skaistė teigė, kad: „Dėl šio sprendimo ne tik procesai vyks greičiau, sklandžiau ir nuolat, tačiau svarbiausia – žmonėms kainuos gerokai mažiau“ (Lietuvos Respublikos finansų ministerija, 2024).

Asociacija Lietuvos antstolių rūmai šią reformą kritikuoja. Lietuvos antstolių rūmų prezidiumo pirmininkas Irmantas Gaidelis teigia: „<...> skirtumas tas, kad antstoliai kartu gali taikyti daugiau išieškojimo priemonių (pavyzdžiui, išieškoti iš skolininkui priklausančio turto ar lėšų pas trečiuosius asmenis), o VMI apsiribotų vienintele priemone, Piniginių lėšų apribojimo informacine sistema. Tikėtis geresnių rezultatų siaurinant išieškojimo galimybes tiesiog neįmanoma“ (Lietuvos antstolių rūmai, 2024). Kritikuojamas momentas, kad VMI galės pasinaudoti tik viena priverstiniam išieškojimui skirta priemone, kuria naudojasi ir Lietuvos antstoliai. Darytina prielaida, kad tokiu atveju skolos išieškojimas bus apsunkinamas ir neoperatyvus, nes antstolis ir centrinis mokesčių administratorius naudosis ta pačia sistema, bet tik antstoliai, po šešių mėn., galės imtis ir kitų priverstinių išieškojimo priemonių. Kita priežastis, dėl kurios kritikuojama „Vieno langelio prievolėms valstybei sumokėti“ reforma – tai subjektas galintis atlikti priverstinio vykdymo veiksmus. Kaip teigia doc. dr. Remigijus Jokubauskas savo išvadoje, priverstinis vykdymo procesas yra sudėtinga, reikalaujanti specialių teisinių žinių sistema. Dėl to sprendimų įvykdymui reikia asmenų, kurie turėtų specialių teisinių ir kitų žinių (Jokubauskas, 2024). LR AĮ 4 straipsnis reglamentuoja specialius reikalavimus antstoliams (LR AĮ, 2002). Be šių reikalavimų priverstinis sprendimų vykdymas nebūtų efektyvus, veiksmingas. Pasak doc. dr. Remigijaus Jokubausko, „Vieno langelio prievolėms valstybei sumokėti“ reformos projekte nėra nurodyta, kad antstoliui keliamus reikalavimas galėtų atitikti kiti asmenys (Jokubauskas, 2024). Vadinasi, asmuo dirbantis VMI, kuriam nėra keliami tokie profesiniai reikalavimai kaip antstoliams, galės vykdyti sprendimus. Be to, taikant „Vieno langelio prievolėms valstybei sumokėti“ reforma bus pažeistas asmenų lygiateisiškumo principas. Atsiras privileijuoti skolininkai – tokie, kuriems nereikės mokėti vykdymo išlaidų, nes VMI vykdys išieškojimus iš mokesčių mokėtojų lėšų. O skolininkas, kuris bus įsiskolinęs privačiam asmeniui, turės pats apmokėti vykdymo išlaidas (Lietuvos Respublikos Seimo biudžeto ir finansų komitetas, 2024). Advokatas Julius Pagojus, teigė, kad priverstinę sprendimų vykdymo funkciją atliekantys privatūs antstoliai, atitinka Europoje

vyraujančias tendencijas. O šios funkcijos padalijimas sustabdys tolimesnį privačią išieškojimo sistemą (Lietuvos antstolių rūmai, 2024).

Atkreiptinas dėmesys, kad „Vieno langelio prievolėms valstybei sumokėti“ reforma pakeis vykdymo proceso modelį Lietuvos valstybėje. Pereisim iš privataus į mišrų modelį. Toks vykdymo proceso modelių keitimas daro įtaką visam vykdymo procesui, nes jį reikės keisti. Vėl keisis teisės normos, bus atnaujinami kodeksai, kiti įstatymai. Toks dažnas įstatymų keitimas gali kelti nepasitikėjimą teisine sistema arba rodyti, kad sistemoje yra spragų. Be to, tas faktas, kad VMI skolą turi teisę išieškoti per šešis mėn., o jei nepavyksta perleis antstoliams, prieštarauja greitam ir efektyviam sprendimų įvykdymui. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas yra suformulavęs taisyklę, kad greitas ir efektyvus teismo sprendimo vykdymas yra neatsiejama teisės į teismą dalis (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2023 m. kovo 9 d. nutartis civilinėje byloje). Nors Lietuvos Aukščiausiasis Teismas mini teismo sprendimų vykdymą, tačiau ta pati taisyklė turi būti taikoma ir kitų institucijų priimtiems sprendimams.

Darytina išvada, kad priverstinį sprendimų vykdymą Lietuvos teisinėje sistemoje užtikrina antstoliai. O tam kad priverstinis sprendimų vykdymas atsirastų reikia ne vieno faktoriaus. Taip pat, Lietuvos teisinėje sistemoje veikiantis privatus sprendimų vykdymo modelis nuo 2026 m. liepos 1 d. pasikeis ir Lietuvoje priverstinį sprendimų vykdymą užtikrins tiek antstoliai, tiek VMI.

3. Antstolio funkcijos ir paslaugos

Tiek LR AĮ, tiek LR CPK reglamentuoja antstolio atliekamas funkcijas, tačiau paslaugų teikimas tiesiogiai nustatytas LR AĮ. Atkreiptinas dėmesys, kad antstolio atliekamos funkcijos ir antstolio teikiamos paslaugos nėra tapačios. Antstolis savo funkcijas vykdo turėdamas valstybės jam suteiktus įgaliojimus. Antstolis vykdydamas funkcijas privalo laikytis vykdymo procesą reglamentuojančių teisės normų ir negali atsisakyti vykdyti antstoliui pavestų funkcijų, jei įstatyme nėra įtvirtinto pagrindo. O teikdamas įstatyme numatytas paslaugas, antstolis veikia kaip profesines paslaugas teikiantis asmuo (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2023 m. kovo 9 d. nutartis civilinėje byloje). Po 2003 m. sausio 1 d. antstolių institucinės reformos antstoliams buvo suteikta teisė teikti papildomas paslaugas (Faktinių aplinkybių konstatavimas, 2017). Galimybė antstoliams teikti paslaugas atsirado įvertinus Vakarų Europos valstybių privataus vykdymo modelio patirtis: kai dokumentų, pateikiamų priverstiniam vykdymui, mažėjo (Lietuvos antstolių rūmai), o privačių paslaugų poreikis augo (Faktinių aplinkybių konstatavimas, 2017).

Antstolis vykdymo procese atlikdamas savo funkcijas turi privilegiją prieš antstolio teikiamas paslaugas, t. y. antstolio atliekamos funkcijos yra imperatyvios, o antstolio teikiamos paslaugos diskrecinės (Lastauskienė, 2011, p. 689). Tai reiškia, kad antstolis gali atsisakyti atlikti paslaugas, tačiau įstatytame reglamentuotose funkcijose privalo vykdyti. Antstolis vykdydamas jam valstybės pavestas funkcijas privalo vengti interesų konflikto, kuris galėtų sukelti tam tikrų abejonių antstolio nešališkumu ir objektyvumu, tarp funkcijų atlikimo ir paslaugų teikimo (LR AĮ, 2002).

3.1. Antstolio funkcijos

3.1.1. Įstatymų nustatytų vykdomųjų bylų vykdymas

Nagrinėjant vykdymo proceso modelius, minėta, jog Lietuvoje vyrauja privatus vykdymo modelis, o Vokietijoje mišrus vykdymo modelis. Dėl to šiame skyrelyje bus aptarta sprendimų vykdymo funkcija tiek Lietuvoje, tiek Vokietijoje. Kadangi atskleidžiama, kad vykdymo procese esant antstoliui ir kitoms institucijoms, sudėtinga tampa sprendimų vykdymo užtikrinimo sistema (Gorgieva, Nezir, 2024, p. 60). O tai aktualu, nes Lietuvoje nuo 2026 m. liepos 1 d. priverstinį sprendimų vykdymą užtikrins ne tik antstoliai, bet ir VMI.

Vykdomųjų dokumentų vykdymas yra laikoma svarbiausia antstolio atliekama funkcija (Lastauskienė, 2011, p. 684). Priverstinis sprendimų vykdymas yra labai svarbus antrasis teisingumo įgyvendinimo etapas. Kaip buvo nagrinėta 2.1 poskyryje, tam, kad prasidėtų priverstinis sprendimų vykdymas reikia atlikti tam tikrus veiksmus. Antstoliui priėmus vykdyti vykdomąjį dokumentą prasideda vykdymo stadija.

Antstolis priima patvarkymą priimti vykdomąjį dokumentą vykdyti ir užveda vykdomąją bylą, jei nenustato jokių kliūčių priimti vykdomąjį dokumentą, bei pradeda vykdymo veiksmus. Antstolis, vertindamas, ar nėra jokių kliūčių priimti vykdomąjį dokumentą, vadovaujasi LR CPK 651 straipsnio 2 dalimi bei Sprendimų vykdymo instrukcijos 7 punktu, įtvirtinančiais kliūtis, draudžiančias antstoliui priimti vykdomąjį dokumentą vykdyti. Pavyzdžiui, kliūtis priimti vykdomąjį dokumentą vykdyti būtų, jei paaiškėtų, kad vykdomąjį dokumentą vykdyti pateikė asmuo, neturintis tokios teisės (LR CPK, 2002). Tokia procedūra yra svarbi dėl to, kad antstolis negali imtis priverstinio vykdymo veiksmų, jei yra kliūčių priimti vykdomąjį dokumentą. Jei antstolis priimtų vykdomąjį dokumentą vykdyti nepatikrinęs, ar nėra kliūčių priimti vykdomąjį dokumentą vykdyti, o vėliau paaiškėja, kad vis dėlto buvo kliūčių, tai antstolio atlikti priverstinio vykdymo veiksmai būtų laikomi neteisėtais.

Patvarkymas priimti vykdomąjį dokumentą vykdyti ir vykdymo išlaidų apskaičiavimas, o įstatymų nustatytais atvejais – ir raginimas įvykdyti sprendimą siunčiami skolininkui (Dėl sprendimų vykdymo instrukcijos patvirtinimo, 2005). Teismų praktikoje pažymima, kad raginimo įvykdyti sprendimą įteikimas skolininkui yra laikomas pirminiu antstolio vykdymo veiksmu (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2007 m. spalio 29 d. nutartis civilinėje byloje). Raginimas įvykdyti sprendimą – tai dokumentas, kuris informuoja skolininką, kad prieš jį yra pradėta vykdomoji byla. Taip pat, raginime įvykdyti sprendimą antstolis nurodo terminą, per kurį asmuo gali įvykdyti raginime nurodytus veiksmus, ir tuomet priverstinio vykdymo procedūra nėra pradama (LR CPK, 2002). Tačiau įstatymas numato keletą išimčių dėl raginimo įvykdyti sprendimo įteikimo. Raginimas įvykdyti sprendimą skolininkui nėra siunčiamas keliais atvejais. Pirma, kai įstatymuose arba vykdomajame dokumente yra aiškiai nurodytas įvykdymo terminas. Antra, teismui priėmus sprendimą skubaus vykdymo byloje. Trečia, raginimas įvykdyti sprendimą nėra siunčiamas byloje dėl turto konfiskavimo, išimtys byloje, kuriose išieškoma konfiskuotino turto vertę atitinkanti piniginė suma. Ketvirta, piniginių sumų išieškojimo byloje, kai išieškojimas yra mažesnis nei 100 Eur (LR CPK, 2002). Darytina prielaida, kad tokiose byloje raginimai įvykdyti sprendimą nesiunčiami, pavyzdžiui,

dėl to, kad nebūtų paslėptas ar sunaikintas konfiskuotinas turtas arba skubaus vykdymo byloje vėliau gali būti nebeįmanoma įvykdyti sprendimo. Tai tarsi apsauginis mechanizmas, kuris leidžia apsaugoti išieškotojo interesus.

Skolininką informavimus, apie prieš jį pradėtą vykdomąją bylą, ir numčius papildomą terminą įvykdyti tam tikrus veiksmus, tai yra paskutinis šansas gera valia skolininkui įvykdyti sprendimą (Višinskis, 2008, p. 23-24). Tai tarsi paraginimas skolininkui pagalvoti apie neigiamas pasekmes, jei nebus gera valia įvykdyti raginime nurodyti veiksmai. Didžiausia neigiama pasekmė, kuri gali kilti skolininkui savanoriškai neįvykdžius sprendimo, tai sukeliama neigiami materialiniai teisiniai padariniai.

Pasibaigus raginime numatytam įvykdyti sprendimą terminui, antstolis ne vėliau kaip per dešimt dienų nuo tos dienos, kurią pasibaigė terminas įvykdyti sprendimą, pradeda taikyti priverstinio vykdymo priemones (LR CPK, 2002). LR CPK 624 straipsnio 2 dalyje sureglamentuotos priverstinio vykdymo priemonės, kurios yra:

1. išieškojimas iš skolininko lėšų ir turto ar turtinių teisių;
2. išieškojimas iš skolininko turto ir pinigų sumų, esančių pas kitus asmenis;
3. uždraudimas kitiems asmenims perduoti skolininkui pinigus, turtą ar vykdyti skolininkui kitas prievoles;
4. dokumentų, patvirtinančių skolininko teises, paėmimas;
5. išieškojimas iš skolininko darbo užmokesčio, pensijos, stipendijos ar kitų jo pajamų;
6. tam tikrų teismo sprendime nurodytų daiktų paėmimas iš skolininko ir perdavimas išieškotojui;
7. skolininko turto administravimas ir iš to gautų pajamų panaudojimas išieškojimui padengti;
8. skolininko įpareigojimas atlikti tam tikrus veiksmus ar nuo jų susilaikyti;
9. priešpriešinių išieškotinių sumų tarpusavio įskaitymas;
10. kitos įstatymų numatytos priemonės.

Pažymėtina, kad įstatymas numato antstoliui teisę vienu metu taikyti kelias priverstinio vykdymo priemones (LR CPK, 2002). Įstatymų leidėjas suteikdamas antstoliui diskreciją pasirinkti taikyti kelias priverstinio vykdymo priemones vienu metu siekia operatyvesnio sprendimo įvykdymo (Jokubauskas et al., 2022 p. 192).

Išieškojimas iš skolininko lėšų ir turto ar turtinių teisių, tai pirmoji priverstinio vykdymo priemonė, kurią išskiria įstatymas. Įstatymas reglamentuoja tiek fizinių asmenų, tiek juridinių asmenų išieškojimo turto eiles, pagal kurias antstoliai išieško skolas (LR CPK, 2002). Tiek fizinių asmenų, tiek juridinių asmenų išieškojimo turto eilės nustatytos siekiant užtikrinti kreditoriaus ir skolininko interesų pusiausvyrą. Pirmiausiai, yra saugomi tie kreditoriai, kurių reikalavimai užtikrinti įkeitimu ir hipoteka (Jokubauskas et al., 2022 p. 247). Likusios išieškojimo eilės išieškant iš fizinių asmenų ir juridinių asmenų skiriasi. Išieškojimas iš fizinio asmens turto eilės pasiskirsčiusios taip: „Antrąja eile išieškoma iš skolininkui priklausančių pinigų, turtinių teisių, vertybinių popierių, darbo užmokesčio, stipendijos ar kitų pajamų arba kilnojamąjo turto; trečiąja eile išieškoma iš skolininkui priklausančio nekilnojamąjo turto, išskyrus nurodytą šio straipsnio 4 ir 5 dalyse; ketvirtąja eile išieškoma iš skolininkui priklausančios žemės ūkio paskirties žemės, jeigu skolininko pagrindinis verslas yra žemės ūkis; penktąja eile išieškoma iš skolininkui priklausančio gyvenamojo būsto, kuriame jis gyvena“. O juridinio asmens yra tik keturios išieškomo turto eilės: „Antrąja eile išieškoma iš skolininkui priklausančių pinigų, turtinių teisių, vertybinių popierių, pagamintos produkcijos (prekių), taip pat iš kito kilnojamąjo ir nekilnojamąjo turto, tiesiogiai nenaudojamo ir nepritaikyto tiesiogiai naudoti gamyboje, išskyrus administracines patalpas; trečiąja eile išieškoma iš kito turto, išskyrus nurodytą šio straipsnio 4 dalyje; ketvirtąja eile išieškoma iš gamybai būtinų nekilnojamąjo turto objektų, taip pat žaliavų ir medžiagų, staklių, įrengimų, kitų pagrindinių priemonių, skirtų tiesiogiai gamybai.“ (LR CPK, 2002). Matoma, kad eilės pasiskirsčiusios taip, kad, jei nėra hipotekos ar įkeitimo, tai išieškojimas pirmiausia turi būti nukreiptas į pinigines lėšas. Taip yra dėl to, kad areštuoti banko sąskaitose esančius pinigus yra paprasčiau ir greičiau nei kitus kilnojamus ar nekilnojamus daiktus. Jei išieškojimas yra nukreipiamas į nekilnojamąjį turtą ir kitą registruojamą turtą, tai antstolis privalo nustatyti, ar minėtas turtas priklauso tik skolininkui, taip pat tikrąją turto vertę, ar turtas nėra areštuotas ar įkeistas, be to, ar tam turtui yra taikomi kokie nors ribojimai. Antstolis nustatęs, kad jei ir yra apribojimų, bet jie nesudaro kliūties arba pagrindo stabdyti vykdymo veiksmus, o turtas priklauso skolininkui ir yra nustatyta turto vertė, toliau atlieka vykdymo veiksmus pagal vykdymo procesą reglamentuojančias teisės normas (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. gegužės 9 d. nutartis civilinėje byloje). O kai priverstinio vykdymo priemonė yra pasitelkiama išieškant iš skolininko turtinių teisių, tai asmuo (skolininkas), esantis prievolės, kuri sieja jį ir kreditorių (skolininką vykdymo procese), šalis, atlikdamas piniginį mokėjimą antstoliui, kartu

įvykdo savo piniginę prievolę kreditoriui (skolininkui vykdymo procese), dėl to tokia prievolė, jei ji tinkamai įvykdoma, pasibaigia. Dėl to, yra vadovaujamas bendrosiomis prievolių tinkamą įvykdymą reglamentuojančiomis teisės normomis, kai išieškojimas yra vykdomas iš skolininko turtinių teisių (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. vasario 13 d. nutartis civilinėje byloje).

Kita priverstinio vykdymo priemonė, tai išieškojimas iš skolininko turto ir pinigų sumų, esančių pas kitus asmenis (LR CPK, 2002), kuri reiškia, kad antstolis turi teisę nukreipti išieškojimą į skolininko pinigus ir į kitą turtą, kuris nėra pas skolininką (Jokubauskas et al., 2022 p. 187). Pažymėtina, kad antstolis nustatęs, kad pas kitus asmenis yra skolininko pinigų ar kito turto, juos aprašo arba surašo turto arešto aktą (LR CPK, 2002). Vienas iš tokios priverstinės vykdymo priemonės taikymo pavyzdžių yra Lietuvos Aukščiausiojo Teismo priimta nutartis byloje, kurioje ginčas buvo kilęs dėl skolos išieškojimo iš pinigų sumos esančios pas kitą antstolį. Situacija buvo tokia, kad teismas priteisė iš antstolio S. R. 1000 Eur bylinėjimosi išlaidų atlyginimo pareiškėjo V. K. naudai. Kitas antstolis A. B. kitoje pareiškėjo V. K. atžvilgiu vykdomojoje byloje priėmė patvarkymą, kuriuo areštavo lėšas bei turtinę teisę į lėšas, priklausančias pareiškėjui V. K. Dėl to nurodė, kad antstolis S. R. pervestų 1000 Eur bylinėjimosi išlaidų atlyginimo sumą į antstolio A. B. sąskaitą. Antstolis S. R. 2023 m. birželio 22 d. priėmė patvarkymą kuriame nutarė 1000 Eur pervesti į antstolio S. R. depozitinę sąskaitą ir paskirstyti tuos 1000 Eur pareiškėjo V. K. atžvilgiu vykdomojoje byloje, kurią vykdo jisai ir kitoje pareiškėjo V. K. byloje, kurią vykdo antstolis A. B. Tačiau pareiškėjas nesutiko su antstoliu ir skundė antstolio S. R. veiksmus. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas pasisakė, kad tiek LR CPK, tiek Sprendimų vykdymo instrukcija neaiškina detaliau išieškojimo iš skolininko lėšų, esančių pas kitus asmenis, dėl to turi būti taikomos normos, kurios reglamentuoja išieškojimą iš turtinių teisių. Taip pat, teismas pasisakė, kad remiantis, LR CPK 749 straipsniu ir Sprendimų vykdymo instrukcijos 19 ir 21 straipsniais yra dvi galimybės kaip įvykdoma prievolė. Pirmoji – prievolės skolininkas lėšas perveda į antstolio nurodytą skolininko sąskaitą. O antroji – jei skolininkas neturi banko sąskaitos, tai prievolė įvykdoma į antstolio depozitinę sąskaitą. Būtent taip ir padarė antstolis S. R., pervesdamas 1000 Eur į antstolio S. R. depozitinę sąskaitą, nes byloje buvo nustatyta, kad pareiškėjas neturi banko sąskaitos. Dėl to, Lietuvos Aukščiausiasis Teismas pasisakė, kad antstolis S. R. tinkamai įvykdė teismo sprendimą, kuriame numatyta, jog antstolis S. R. turėjo sumokėti bylinėjimosi išlaidas pareiškėjui V. K. (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2024 m. balandžio 11 d. nutartis civilinėje byloje). Ši byla

atskleidžia, kad išieškojimas iš skolininko turto ar pinigų, esančių pas kitus asmenis, apima ir tą momentą, kad lėšos ar kitas turtas gali būti ne tik pas trečiuosius asmenis, susijusius su skolininku šeimos, giminystės ar draugystės santykiais, bet ir pas kitus asmenis: darbdavį, antstolį, vykdančią išieškojimą iš to paties skolininko. Dėl to, terminas „kitus asmenis“ neapsiriboja kokia nors profesija, statusu ar pan.

Dar viena priverstinio vykdymo priemonė – uždraudimas kitiems asmenims perduoti skolininkui pinigus, turtą ar vykdyti skolininkui kitas prievoles (LR CPK, 2002). Šią priemonę reikia suprasti kaip antstolio draudimą perduoti tam tikrus daiktus, pinigus, turtą ar kitaip įvykdyti prievoles skolininkui (Jokubauskas et al., 2022, p. 187). Vienoje byloje buvo keliamas klausimas, dėl būtent šios priverstinio vykdymo priemonės. Byloje nustatyta, kad antstolė B. P. uždraudė pareiškėjai „Swedbank“ AB priimti iš skolininkės J. T. prievolių vykdymą pagal galiojančią kredito sutartį. Paaikškėjo, kad antstolė B. P. klaidingai nurodė, kad pareiškėja „Swedbank“ AB buvo skolininkės J. T. skolininkė. Iš tikrųjų, pareiškėja „Swedbank“ AB buvo skolininkės J. T. kreditorė. Dėl to, antstolė netinkamai pritaikė LR CPK 624 straipsnio 2 dalies 3 punkte numatytą priverstinio vykdymo priemonę ir neteisėtai uždraudė pareiškėjai „Swedbank“ AB priimti prievolės vykdymą iš skolininkės J. T. (Vilniaus apygardos teismo 2018 m. sausio 9 d. nutartis civilinėje byloje). Ši byla parodo, kad antstoliai taikydami uždraudimo kitiems asmenims perduoti skolininkui pinigus, turtą ar vykdyti skolininkui kitas prievoles priverstinio vykdymo priemonę, turi labai atidžiai išsiaiškinti, kurie asmenys yra skolininko skolininkai, o kurie kreditoriai. Kadangi vėliau gali kilti tokių nesusipratimų kaip kilo nagrinėtoje byloje. Be to, antstoliui gali tekti susimokėti ir bylinėjimosi išlaidas, nes remiantis LR CPK 93 straipsnio 1 dalimi pralaimėjusi šalis atlygina kitai šaliai, kurios naudai priimtas sprendimas, bylinėjimosi išlaidas. Taip pat iš antstolio gali būti priteistas žalos atlyginimas, jei per antstolio veiksmus buvo patirta kokia nors žala (Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas, 2000). Be to, gali būti iškelta drausmės byla antstoliui (Įsakymas dėl antstolių drausmės bylų..., 2006).

Ketvirtoji priverstinio vykdymo priemonė yra dokumentų, patvirtinančių skolininko teises, paėmimas (LR CPK, 2002). Tai skolininko teisių įgyvendinimo apribojimais (Jokubauskas et al., 2023, p. 178). Dėl šios priverstinio vykdymo priemonės ginčų nėra kilę, nes viešai skelbiamoje teismų praktikoje ši priverstinio vykdymo priemonė nėra analizuojama. Dėl to, darytina prielaida, kad ši priverstinė vykdymo priemonė praktikoje nėra dažnai taikoma arba iš viso netaikoma.

Tikrai dažnai galinti pasitaikyti priverstinio vykdymo priemonė – tai išieškojimas iš skolininko darbo užmokesčio, pensijos, stipendijos ar kitų jo pajamų (LR CPK, 2002). Šios priverstinio vykdymo priemonės taikymas gali pasireikšti labai dažnai, nes yra daug dirbančių asmenų, kurie gauna pajamas. O išieškojimas iš darbo užmokesčio, pensijos, stipendijos ir pan., gali užtikrinti greitą sprendimų įvykdymą. Išieškojimo iš skolininko darbo užmokesčio, pensijos, stipendijos ar kitų skolininko pajamų pagrindinė esmė yra, kad, remiantis, antstolio patvarkymu darbdavys ar kitas asmuo, kuris išmoka darbo užmokestį ar kitas lėšas, privalo daryti įskaitas pagal LR CPK 736 straipsnio nurodytas dydžio išskaitas ir išskaitytas lėšas pervesti antstolio patvarkyme nurodytam asmeniui (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. spalio 16 d. nutartis civilinėje byloje). Tai reiškia, kad darbdavio pareiga yra pervesti darbuotojo darbo užmokesčio dalį, asmeniui, kurį patvarkyme nurodo antstolis. Jei darbdavys nevykdo įsipareigojimo, tai antstolis remiantis LR CPK 585 straipsnio 2 dalimi gali kreiptis į teismą ir prašyti, kad darbdaviui būtų skirta bauda. Taip pat, gali susiklostyti situacija, kai antstolis nepatikrina, ar darbdavys vykdo įsipareigojimą. Tokiu atveju išieškotojas pagal LR CPK 510 straipsnį gali skusti antstolio neveikimą. Pažymėtina, kad LR CPK LI skyrius, kuris reglamentuoja išieškojimą iš skolininko darbo užmokesčio ar kitų pajamų, nepateikia termino „kitų pajamų“ sampratos (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. spalio 16 d. nutartis civilinėje byloje). Dėl to kyla problematika dėl termino „kitų pajamų“ interpretavimo. Pavyzdžiui, Lietuvos Aukščiausiasis Teismas byloje suformulavo taisyklę, kad: „skolininkui į laisvės atėmimo įstaigoje esančią sąskaitą kitų asmenų pervedamos lėšos yra priskiriamos kitų pajamų (neįskaitant darbo užmokesčio ar jam prilygintų pajamų) kategorijai, iš kurių vykdomam išieškojimui yra taikomos išieškojimą iš skolininko darbo užmokesčio ir kitų pajamų reglamentuojančios CPK LI skyriaus normos, įskaitant CPK 736 straipsnio, reglamentuojančio išskaitų dydį, nuostatas“ (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. gruodžio 19 d. nutartis civilinėje byloje). Vadinas, antstolis turi teisę nukreipti išieškojimą į pajamas, kurios yra laisvės atėmimo įstaigoje esančioje sąskaitoje ir nesvarbu, kas pinigus pveda. O išieškoma pagal tas pačias teisės normas kaip ir darbo užmokestis.

Nagrinėjant šią priverstinio vykdymo priemonę svarbu yra tai, kad nuo 2024 m. gruodžio 1 d. įsigaliojo „skolų atostogos“. Šis terminas reiškia, kad asmuo, kuris yra bedarbis, nedirbantis pusę metų bei registruotas Užimtumo tarnyboje, nuo 2024 m. gruodžio 1 d. įsidarbinęs gali pasinaudoti skolų išieškojimo sustabdymu pusei metų (Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir..., 2024). „Skolų atostogų“ tikslas yra, kad asmuo, kuris yra bedarbis,

bet dar neilgalaiškis¹ bedarbis turėtų motyvacijos grįžti į darbo rinką ir joje pasilikti (Teisės ir teisėtvarkos komitetas, 2024). LR CPK 626 straipsnio 4 dalis reglamentuoja, kad jei skolininkas pateikia prašymą antstoliui dėl išieškojimo sustabdymo, tai antstolis privalo stabdyti išieškojimą iš skolininko gaunamo darbo užmokesčio ir jam prilygintų išmokų bei davinių. To paties straipsnio 5 dalyje yra numatyta, kad „skolų atostogoms“ yra taikomas 6 mėn. terminas, kuris pradedamas skaičiuoti nuo skolininko darbo pradžios. Tačiau tam, kad skaičiuotųsi visas 6 mėn. terminas skolininkas prašymą stabdyti išieškojimą antstoliui turi pateikti savo darbo pradžios dieną. Jei įvyksta tokia situacija, kad skolininkas vis dėlto pateikia prašymą ne nuo darbo pradžios, tai išieškojimas stabdomas tik likusiam terminui (LR CPK, 2002). 6 mėn. terminas yra nepertraukiamas, jis negali nutrūkti ir negali prasitęsti, net jei pasikeičia skolininko darbdavys (Lietuvos Respublikos Seimo teisės ir..., 2024). Pastebėtina, kad ši naujovė yra kritikuojama. Visu pirma, „skolų atostogos“ suteikia daugiau teisių skolininkui. Šioje situacijoje dingsta balansas tarp skolininko ir išieškotojo interesų apsaugos. Interesų apsaugos pusiausvyros nebuvimas prieštarauja vykdymo proceso tikslui – išieškotojo interesų apsauga turi būti suderinta su skolininko interesais (Jokubauskas et al., 2022, p. 15). Šią idėją kritikuoja ir Lietuvos antstolių rūmų valdytoja Dovilė Satkauskienė, kuri yra pasakiusi: „Projektų rengėjai kreditorių sąskaita siūlo skolininkams atostogas arba kitas nuolaidas“ (Lietuvos antstolių rūmai, 2023). Taigi, pastebima, kad čia vėl kalbama apie išieškotojo ir skolininko interesų apsaugos balanso nebuvimą. Antra, jau ir taip būna nemaža tikimybė, kad išieškotojas gali išvis neatgauti skolos arba atgauti negreitai, o dabar taikomas „skolų atostogos“ dar labiau prailgina skolų grąžinimo terminą. Trečia, svarstytinas dalykas, ar skolų sustabdymas yra tikrai pagalba skolininkui. Kaip buvo aptarta, „skolų atostogų“ tikslas – grąžinti bedarbį skolininką į darbo rinką tikintis, kad taip bus grąžinti daugiau skolų (Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir..., 2024), tačiau reikia nepamiršti fakto, kad „skolų atostogos“ sustabdo pagrindinę skolą, bet ne palūkanų, delspinigių skaičiavimą (Lietuvos antstolių rūmai, 2023). Pateikta kritika leidžia daryti prielaidą, kad vertėtų įstatymų leidėjui įvertinti, ar tikrai „skolų atostogos“ atneš daugiau naudos nei žalos.

Kita išskiriama priverstinio vykdymo priemonė yra tam tikrų daiktų, nurodytų teismo sprendime, paėmimas ir perdavimas išieškotojui (LR CPK, 2002). Tam, kad būtų pritaikyta ši priverstinio vykdymo priemonė, yra privalomas požymis – teismo sprendime turi būti aiškiai nurodyti, kokie daiktai turi būti paimti iš skolininko ir perduoti išieškotojui (Jokubauskas et

¹ Teisės ir teisėtvarkos komitetas nurodo, kad ilgalaikis bedarbis, tai 12 mėn.

al., 2023, p. 179). Lietuvos Aukščiausiasis Teismas 2017 m. balandžio 7 d. priėmė nutartį byloje, kurioje kilo ginčas dėl vykdomojo rašto turinio. Situacija tokia, kad teismas nutraukė pareiškėjos ir suinteresuoto asmens santuoką ir patvirtino santuokos nutraukimo pasekmių sutartį. Tokioje sutartyje buvo padalintas kilnojamas turtas ir nurodyta, kad suinteresuotam asmeniui atitenka visa stalių dirbtuvių įranga, kurią šalys įvertino 14 000 Eur. Kadangi santuokos nutraukimo pasekmių sutartis yra sudėtinė teismo sprendimo dalis, tai suinteresuotam asmeniui buvo išduotas vykdomasis raštas, kurį pateikė vykdyti. Antstolė išsiuntė raginimą pareiškėjai, kuriame buvo nurodyta, kad per tam tikrą terminą pareiškėja turi sumokėti 14 000 Eur. Tačiau teismas pripažino, kad antstolė padarė klaidą. Į vykdomąjį raštą buvo perkelta teismo sprendimo rezoliucinė dalis, kurioje nurodyta, kad suinteresuotam asmeniui atitenka visa stalių dirbtuvių įranga, kurią šalys įvertino 14 000 Eur, tačiau antstolė klaidingai suprato vykdomąjį raštą ir pradėjo taikyti ne tą priverstinę vykdymo priemonę. Dėl to, teismas išaiškino, jog: „teismo sprendimo dalis, kuria patvirtinta santuokos nutraukimo padarinių sutarties sąlyga, jog vienam iš sutuoktinių atitenka tam tikri kilnojamieji daiktai, reiškia šių daiktų priteisimą ir gali būti vykdoma priverstine tvarka pagal CPK 765 straipsnyje įtvirtintas teismo sprendime nurodytų daiktų perdavimo išieškotojui taisykles“ (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. balandžio 7 d. nutartis civilinėje byloje). Akivaizdu, kad antstolė nagrinėtoje situacijoje netinkamai įvertino pateikto vykdyti vykdomojo rašto turinį. Nors jame buvo nurodyta turto vertė, tačiau antstolė neatkreipė dėmesio, kad į vykdomąjį raštą buvo perkelta teismo sprendimo rezoliucinė dalis, kurioje buvo aiškiai nurodyta, kad suinteresuotam asmeniui atitenka visa stalių dirbtuvių įranga. Ši Lietuvos Aukščiausiajame Teisme išnagrinėta byla parodo, kad antstolis priimdamas vykdyti vykdomąjį dokumentą turi atidžiai susipažinti su vykdomuoju dokumento turiniu ir atlikti tik tuos veiksmus, kurie konkrečiai nurodyti vykdomajame dokumente. Taip pat pastebėtina, kad teismo sprendimo rezoliucinė dalis ir jos pagrindu išduotas vykdomasis dokumentas turi būti aiškūs ir vienodai suprantami tiek bylos šalims, kurios gali įvykdyti sprendimą gera valia, tiek antstoliui, kuris vykdo vykdomąjį dokumentą priverstinai.

Septintoji priverstinio vykdymo priemonė yra skolininko turto administravimas ir iš to gautų pajamų panaudojimas išieškojimui padengti (LR CPK, 2002). Antstolis vykdydamas sprendimus turi teisę nustatyti skolininko turto administravimą (Jokubauskas et al., 2022, p. 188). Turto administravimas, tai asmens, kuris administruoja kitam asmeniui nuosavybės teise priklausančią turtą, veikla (Klaipėdos apygardos teismo 2023 m. sausio 12 d. nutartis civilinėje

byloje). Nors antstolis dažniausiai yra linkęs areštuotą turtą palikti valdyti ir saugoti asmeniui, pas kurį areštavo turtą (LR CPK, 2002), tačiau, jei antstolis įvertinęs situaciją mato, kad areštuotas turtas gali būti sunaikintas arba netinkamai valdomas, saugojamas (Jokubauskas et al., 2022, p. 188) antstolis gali perduoti areštuotą turtą saugoti ir valdyti išieškotojui ar kitam asmeniui. Pažymėtina, kad įstatymas numato, kad areštuoto turto saugotoju gali būti ir pats antstolis (LR CPK, 2002). Tad antstoliui yra suteikiama pasirinkimo teisė, kam paskirti saugoti areštuotą turtą. Įstatymas nustatydamas tokią diskreciją antstoliui, suteikia galimybę įvertinti kiekvienoje individualioje situacijoje, kam geriau paskirti saugoti daiktą. Šios priverstinio vykdymo priemonės ypatumas tas, kad antstolis taikydamas šią priverstinio vykdymo priemonę vadovaujasi Lietuvos Respublikos civilinio kodekso ketvirtos knygos XIV skyriaus normomis bei Sprendimų vykdymo instrukcijoje (Jokubauskas et al., 2022, p. 188).

Dar viena priverstinio vykdymo priemonė – tai skolininko įpareigojimas atlikti tam tikrus veiksmus ar nuo jų susilaikyti (LR CPK, 2002). Antstoliui gali būti pateiktas vykdomasis dokumentas, kuriame nurodytas tam tikras įpareigojimas, dėl to antstolis siekdamas įvykdyti pateiktą vykdomąjį ar vykdytiną dokumentą, turi teisę įpareigoti skolininką atlikti tam tikrus veiksmus arba nuo jų susilaikyti (Jokubauskas et al., 2022, p. 190). Vienoje byloje Lietuvos Aukščiausiasis Teismas pasisakė, kad antstolės veiksmai buvo neteisėti, nes byloje, buvo pateikti trys vykdomieji dokumentai skolininko atžvilgiu dėl skolų išieškojimo. Vykdomuosiuose dokumentuose nebuvo parašyta, kad skolininkas yra įpareigojamas atlikti tam tikrus veiksmus ar nuo jų susilaikyti. Dėl to antstolė, neturėjo teisės įpareigoti skolininko atlikti paveldėto turto teisinę registraciją viešame registre išviešinant savo nuosavybės teises į nekilnojamąjį daiktą. Taip pat šioje byloje buvo teigiama, kad skolininko įpareigojimo atlikti tam tikrus veiksmus ar nuo jų susilaikyti LR CPK nedetalizuoja, dėl to aiškinant šią priverstinio vykdymo priemonę atsižvelgiama į bendrąsias vykdymo procesą reglamentuojančias teisės normas ir antstolio veiksmų vykdymo procese teisėtumą aiškinančią kasacinio teismo praktiką (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2023 m. balandžio 27 d. nutartis civilinėje byloje). Taigi nagrinėta byla atskleidžia, kad antstolis vykdydamas sprendimą privalo įsigilinti į vykdomojo dokumento turinį. Jei vykdomajame dokumente yra parašyta, pavyzdžiui, atsakovas A. C. yra įpareigojamas nugriauti tvorą, tik tada antstolis įpareigoja skolininką atlikti minėtus veiksmus. Dėl to, vėlgi yra labai svarbu, kad vykdomajame dokumente būtų aiškiai perteikta informacija.

Priešpaskutinė įstatyme įtvirtinta priverstinio vykdymo priemonė yra priešpriešinių išieškotinių sumų tarpusavio įskaitymas (LR CPK, 2002). Ši priemonė suteikia teisę antstoliui

padaryti įskaitymą, kai išieškotojas ir skolininkas vienas kitam turi priešpriešinius piniginius reikalavimus (Jokubauskas et al., 2022, p. 190). Priešpriešinių išieškotinų sumų tarpusavio įskaitymo tikslas – supaprastinti ir padaryti ekonomiškesnį vykdymo procesą (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. sausio 6 d. nutartis civilinėje byloje). Jei nebūtų šios priverstinio vykdymo priemonės, tai būtų pažeidžiamas vykdymo proceso tikslas, t. y. greitai ir efektyviai įvykdyti sprendimą. Taip pat, antstolio atlygis už atliktus veiksmus būtų dvigubas. LR CPK 687 straipsnio 1 dalyje sureglamentuota, kad: „Jeigu yra pateikti vykdyti vykdomieji dokumentai dėl skolininko ir išieškotojo priešpriešinių pinigų sumų, esančių toje pačioje išieškojimo eilėje, išieškojimo, antstolis savo patvarkymu atlieka šių sumų tarpusavio įskaitymą“. Vadinasi, tam, kad ši priverstinio vykdymo priemonė būtų taikoma reikia kelių sąlygų: pirmoji, išieškotojo ir skolininko vykdomieji dokumentai turi būti pas tą patį antstolį; antra, priešpriešiniai reikalavimai turi būti dėl piniginių išieškojimų; trečia, išieškotojai turi būti vienoje išieškojimo eilėje; ketvirta, reikalavimai negali būti dėl išlaikymo (Jokubauskas et al., 2022, p. 191). Tačiau teismų praktikoje yra minima, kad LR CPK 678 straipsnio 1 dalyje įstatymų leidėjas nesureglamentavo imperatyvių draudimų antstoliui, kurie draustų skolininko ir išieškotojo priešpriešinių išieškotinų sumų įskaitymą tokioje situacijoje, kai priešpriešinių sumų išieškojimą atlieka skirtingi antstoliai (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. kovo 19 d. nutartis civilinėje byloje).

Įstatymas reglamentuoja, nebaigtinį priverstinio vykdymo priemonių sąrašą. Dėl to antstolis vykdydamas sprendimą gali taikyti ne tik LR CPK numatytas priverstinio vykdymo priemones, bet ir specialiuose įstatymuose sureglamentuotas priverstinio vykdymo priemones (Jokubauskas et al., 2022 p. 192). Pavyzdžiui, teismas priima nuosprendį dėl juridinio asmens likvidavimo (Lietuvos Respublikos baudinių vykdymo kodeksas, 2002). Antstolis gali pradėti administracinę teiseną dėl valstybės politiko, valstybės pareigūno, valstybės tarnautojo ar viešojo administravimo funkcijas atliekančio asmens garbės ir orumo pažeminimo (Lietuvos Respublikos administracinių nusižengimų kodeksas, 2015). Be to, antstolis turi teisę pašalinti statybos padarinius, t. y. išardyti statinio dalis ir pan. (Lietuvos Respublikos teritorijų planavimo ir statybos valstybinės priežiūros įstatymas, 2013).

Išnagrinėjus antstolio taikomas LR CPK reglamentuojamas priverstinio vykdymo priemones, pastebėtinas ypatumas tas, kad antstolis vykdydamas sprendimus gali imtis įvairiausių priverstinio vykdymo priemonių, svarbiausia tik, kad jos būtų sureglamentuotos įstatymuose. Kai pereisime prie mišraus vykdymo modelio, antstolis ir toliau galės naudotis

visomis priverstinio vykdymo priemonėmis, tačiau VMI, perėmus dalį piniginių išieškojimų, šios galimybės neturės. VMI naudodamasi PLAIS sistema galės tik išieškoti lėšas iš skolininko lėšų kredito įstaigose (Lietuvos antstolių rūmai, 2024). VMI nėra suteikta kompetencija taikyti visas LR CPK numatytas priverstinio vykdymo priemones. Todėl darytina prielaida, kad sprendimų vykdymo efektyvumas ir greitumas sumažės. Dėl to, aktualu panagrinėti vienos iš mišraus vykdymo modelių valstybės – Vokietijos – sprendimų vykdymą.

Vokietijai pasirinkus mišrųjį vykdymo modelį, nėra vienos teisėsaugos institucijos ar paskirtų asmenų, kurie vykdytų visų rūšių išieškojimus. Vykdymo procesas Vokietijoje vyksta pagal tai, kokie reikalavimai buvo nagrinėjami (Execution judiciaire en Europe). Dėl to yra išskiriamos šios institucijos, kurios vykdo išieškojimus:

1. Vietos teismai (vok. Amtsgericht), tai yra už vykdymą atsakingi teismai. Jei yra vykdomas sprendimas dėl skolos grąžinimo, tai toks sprendimas turi būti vykdomas areštuojuot skolininko turtą ir kitas turtines teises, pavyzdžiui, bendrovės akcijas, banko sąskaitas, darbo užmokestį ir t. t. Tokį sprendimą Vokietijoje gali vykdyti tik vietos teismas, kuris yra skolininko nuolatinėje gyvenamojoje vietoje, o tai atvejais, kai skolininkas neturi nuolatinės gyvenamosios vietos Vokietijoje, tada taikoma specialų teismingumą reglamentuojantis Vokietijos civilinio proceso kodekso 23 skirsnis (Zivilprozessordnung, 1950). Taip pat vietos teismas, kurio apylinkėje yra žemės sklypas, užtikrina vykdymą priverstinio pardavimo ir administravimo būdu (Europos e. teisingumo portalas, 2025).
2. Pirmosios instancijos teismai, vykdo sprendimus dėl tam tikrų veiksmų atlikimo arba nuo veiksmų susilaikymo (Europos e. teisingumo portalas, 2025). Remiantis Vokietijos civilinio proceso kodekso 890 skirsniu, būtent pirmosios instancijos teismas, kuris nagrinėja ginčą dėl tam tikrų veiksmų atlikimo ar nuo jų susilaikymo, turi vykdyti priverstinį sprendimo įvykdymą (Zivilprozessordnung, 1950).
3. Antstolis (vok. Gerichtsvollzieher) vykdo priverstinį sprendimų vykdymą, išskyrus tuos atvejus, kai tam tikras sprendimų vykdymas yra priskirtas teismams. Vokietijos civilinio proceso kodekso 802 skirsnis reglamentuoja, kad kai teismo sprendimas vykdomas skolininko kilnojamojo turto atžvilgiu, tai kompetenciją vykdyti tokį sprendimą turi antstolis vietos teisme, kurio apylinkėje yra skolininko nuolatinė gyvenamoji vieta, arba, jei jos nėra, skolininko gyvenamoji vieta turto perdavimo metu (Zivilprozessordnung, 1950). Vykdamas tokius priverstinius sprendimų vykdymus,

antstolis yra įgaliotas leisti skolininkui dalimis įvykdyti skolą (Europos e. teisingumo portalas, 2025). Taip pat, antstolis vykdo sprendimus, kai reikia perduoti turtą (Execution judiciaire en Europe).

Vokietijoje antstolis turi viešą statusą (Liesegang & partner, 2024) ir yra federalinės žemės teismo pareigūnas. Antstolio veiklą prižiūri vietos teismo pirmininkas. Tačiau, kai antstolis atlieka savo sprendimų vykdymo pareigas, jis yra nepriklausomas (European justice, 2025). Tuo tarpu vykdymo teismo specializuotas vykdymo teisėjas vykdo tuos sprendimus, kurie yra vietos teismo apylinkėje, jei įstatymai nenustato kito vietos teismo jurisdikcijos. Pagal Vokietijos civilinio proceso kodekso 762 skirsnį antstolis vykdydamas priverstinį sprendimų vykdymą privalo parengti protokolus, nurodant, kokie priverstinio vykdymo veiksmai buvo atliekami (Zivilprozessordnung, 1950). Lyginant su Lietuvoje antstolių atliekamais veiksmais, tai antstolis turi priimti patvarkymus dėl tam tikrų veiksmų, pavyzdžiui, dėl turto arešto, dėl vykdomosios bylos užbaigimo ir pan. (LR CPK, 2002).

Akivaizdu, kad esant ne vienai vykdymą atliekančiai institucijai, sudėtingesnis tampa vykdymo procesas. Faktas, kad taip paskirsčius krūvius yra lengviau, tačiau sistema tampa sudėtingesnė. Nagrinėjant Vokietijos priverstinio sprendimų vykdymo sistemą, pastebėtina, kad sprendimų vykdymą paskirsčius pagal reikalavimus, pavyzdžiui, dėl kilnojamojo turto išieškojimus vykdo antstoliai, o dėl nekilnojamojo turto vietos teismai, sprendimus dėl veiksmų atlikimo ar neatlikimo vykdo pirmos instancijos teismai, tai išeina šioks toks sąmyšis priverstiniame sprendimų vykdyme. Jei visas priverstinis vykdymas būtų perduotas antstoliams būtų paprasčiau, nes visi veiksmai būtų atliekami vieno asmens. Darytina prielaida, kad dauguma Europos Sąjungos šalių dėl kokybiškesnio vykdymo proceso yra pasirinkę tik antstolius vykdyti priverstinį sprendimų vykdymą. Dėl to, jei ir Lietuvoje toliau atsirastų dar daugiau institucijų, kurios perims kai kurias priverstinio sprendimų vykdymo funkcijas, antstoliams mažės veiklos. To pasekmė gali būti antstolių profesijos atstovų mažinimas, nes nebereikėtų tiek antstolių, kurie vykdytų sprendimus.

3.1.2. Teismo pavedimu konstatuoti faktinės aplinkybės

Įstatymai, reglamentuojantys antstolio veiklą, nustato faktinių aplinkybių konstatavimo funkciją (LR CPK, 2003 ir LR AI, 2002). Faktinių aplinkybių konstatavimą kai kurie autoriai vadina „teisine fotografija“ (Faktinių aplinkybių konstatavimas, 2017) ar „teisine nuotrauka“ (Lastauskienė, 2011, 685). Galima daryti prielaidą, kad taip vadinama dėl to, jog faktinių

aplinkybių konstatavimas, tai tam tikrų faktų užfiksavimas nuotraukose, vaizdo įrašuose ir pan., kurie tampa įrodinėjimo priemone. Faktinių aplinkybių konstatavimas – „tai smulkus aplinkybių, daiktų ar turto, jų būklės aprašymas faktinių aplinkybių konstatavimo protokole. Faktinės aplinkybės papildomai gali būti fiksuojamos kitomis vaizdo ar garso įrašymo priemonėmis. Garso ar vaizdo įrašas, kuriame užfiksuotos faktinės aplinkybės, laikomas sudedamąja faktinių aplinkybių konstatavimo protokolo dalimi“ (LR AĮ, 2002). Analogišką faktinių aplinkybių konstatavimo sampratą pateikia ir LR CPK 635 straipsnis (LR CPK, 2002). Pažymėtina, kad LR AĮ 23 straipsnis reglamentuoja faktinių aplinkybių konstatavimą tiek kaip funkcijos atlikimą, tiek kaip paslaugos teikimą, o LR CPK 635 straipsnis numato taisykles, kai faktinės aplinkybės yra konstatuojamos teismo pavedimu.

Atkreiptinas dėmesys, kad antstolis faktines aplinkybes konstatuoja teismo pavedimu – tai antstolio funkcija, arba fizinio ar juridinio asmens prašymu – tai antstolio teikiama paslauga. Tai populiariausia antstolių teikiama paslauga (Lietuvos antstolių rūmai, 2024). Dėl to, svarbu atskirti, kada antstolis faktines aplinkybes konstatuoja atlikdamas antstolio funkcijas, o kada kaip paslaugą. Pagrindinis skiriamasis požymis yra terminas „teismo pavedimas“. Tačiau nesvarbu, ar antstolis faktines aplinkybes konstatuoja teismo pavedimu ar atlieką kaip paslaugą pagal susitarimą, antstolis privalo laikytis antstolių veiklos teisėtumo principo ir antstolio funkcijas atlikti sąžiningai, tinkamai (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. lapkričio 11 d. nutartis civilinėje byloje). Teisėtumo principas reiškia, kad antstolis privalo veikti teisėtai, neviršyti jam teisės aktų suteiktų įgaliojimų (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. vasario 22 d. nutartis civilinėje byloje).

Dar vienas skirtumas faktinių aplinkybių konstatavimo kaip funkcijos ir paslaugos, tai faktinių aplinkybių konstatavimo protokolas kaip įrodinėjimo priemonė. Antstolio surašytas faktinių aplinkybių konstatavimo protokolas teismo pavedimu yra laikomas oficialiuoju rašytiniu įrodymu (LR AĮ, 2002). Oficialieji rašytiniai įrodymai – tai „dokumentai, išduoti valstybės ir savivaldybių institucijų, patvirtinti kitų valstybės įgaliotų asmenų neviršijant jiems nustatytos kompetencijos bei laikantis atitinkamiems dokumentams keliamų formos reikalavimų <...> ir turi didesnę įrodomąją galią“ (LR CPK, 2002). O antstolio surašytas faktinių aplinkybių konstatavimo protokolas fizinio ar juridinio asmens prašymu yra vertinamas kaip paprastas rašytinis įrodymas (Lietuvos apeliacinio teismo 2017 m. spalio 24 d. nutartis civilinėje byloje). Toks faktinių aplinkybių konstatavimo protokolo įrodomosios galios išskyrimas vertinamas teigiamai, nes antstolis atlikdamas faktinių aplinkybių

konstatavimo paslaugą už tai gauną atlygį iš kliento. Antstolis galėtų faktinių aplinkybių konstatavimo protokolą surašyti taip kaip klientui būtų patogiau. Dėl to, būtų neteisinga vertinti faktinių aplinkybių konstatavimo protokolus, vykdant funkciją ir atliekant paslaugą, kaip vienodą reikšmę turinčius įrodymus.

Kaip reglamentuoja įstatymas, visos konstatuotos aplinkybės yra aprašomos faktinių aplinkybių konstatavimo protokole (Dėl sprendimų vykdymo instrukcijos patvirtinimo, 2005). Faktinių aplinkybių konstatavimo protokolo paskirtis: įrodomoji, t. y., nustato, ar konkrečiu metu egzistavo tam tikri faktai ar neegzistavo (Jokubauskas et al., 2022, p. 68). Faktinių aplinkybių konstatavimo protokole antstolis privalo nurodyti, kada pradėtas vykdyti pavedimas konstatuoti faktines aplinkybes; aplinkybės, kurias yra pavesta konstatuoti; smulkus antstolio objektyviai matomų faktinių aplinkybių aprašymas; nurodyti laiką, kada buvo baigtas faktinių aplinkybių konstatavimas; taip pat reikia nurodyti, kokios techninės priemonės buvo naudotos faktinių aplinkybių konstatavimui (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. lapkričio 11 d. nutartis civilinėje byloje). Be to, kiekvienas faktinių aplinkybių konstatavimo protokolas privalo būti pasirašytas antstolio (Dėl sprendimų vykdymo instrukcijos patvirtinimo, 2005).

Taigi vertinant faktinių aplinkybių konstatavimą, reikia labai atidžiai vertinti, kada antstolis vykdo faktinių aplinkybių konstatavimo funkciją, o kada, tai yra paslaugos teikimas.

3.1.3. Teismo pavedimu perduoti ir įteikti dokumentus Lietuvos Respublikoje esantiems fiziniams ir juridiniams asmenims

LR CPK 634 straipsnio 1 dalis, tiek LR AĮ 21 straipsnio 1 dalyje reglamentuoja, kad viena iš antstolio atliekamų funkcijų yra teismo šaukimų ir kitų procesinių dokumentų įteikimas. Ši antstolio funkcija yra vienas iš teismo procesinių dokumentų įteikimo būdų (LR CPK, 2002). Įstatymas sureglamentavęs, kad teismo pavedimu dokumentai įteikiami ir perduodami Lietuvos Respublikoje esantiems fiziniams ir juridiniams asmenims pagal LR CPK nustatytą tvarką (LR AĮ, 2002). Antstolis turi įteikti byloje dalyvaujančiam fiziniam asmeniui asmeniškai procesinius dokumentus. Tačiau, jei byloje dalyvaujantis fizinis asmuo neturi civilinio procesinio veiksnio, tada antstolis procesinius dokumentus perduoda atstovui pagal įstatymą. Jei byloje dalyvauja juridinis asmuo, tada įstatymas numato keletą asmenų, kuriems antstolis turi įteikti procesinius dokumentus: juridinio asmens vadovui, juridinio asmens atstovams teisme, raštinės darbuotojui arba valdymo organų nariams, kurie yra nurodyti

juridinių asmenų registre (LR CPK, 2002). Įteikimo procedūra reikalinga tam, kad būtų užtikrintas sklandus, ekonomiškai ir koncentruotas teismo procesas. Antstolis atlikdamas jam pavestą funkciją, įteikti ir perduoti dokumentus, prisideda prie šių civilinio proceso principų tinkamo įgyvendinimo.

Po kiekvieno sėkmingo arba nesėkmingo dokumentų įteikimo ir perdavimo antstolis kaip nustatyta įstatyme pateikia tam tikrą ataskaitą apie šios funkcijos atlikimą. Tai reiškia, kad antstolis informuoja teismą, kada buvo įteikti ir perduoti dokumentai, kas priėmė dokumentus, jei priėmė ne pats asmuo, kuriam adresuota, tai koks ryšys sieja priėmusį asmenį su byloje dalyvaujančiu asmeniu, jei persiuntė procesinius dokumentus kitu teismo nurodytu įteikimo adresu. Taip pat turi nurodyti, jei nepavyko įteikti dokumentų arba buvo atsisakyta priimti arba pasirašyti, kad priėmė dokumentus. Tokiais atvejais antstolis privalo nurodyti ir priežastis, kodėl tokia situacija susiklostė. Įteikiant procesinius dokumentus, tokius kaip: teismo šaukimus, ieškinius, atsiliepinimus į ieškinius, skundus, kasacinius skundus, apeliacinius skundus ir pan., antstolis turi teismui pristatyti byloje dalyvaujančios šalies patvirtinimą apie įteiktus ir perduotus dokumentus (LR CPK, 2002). Nors visos šitos informacijos pateikimas atrodo biurokatiškai, tačiau įvykus tam tikram konfliktui, pavyzdžiui, vienai iš šalių teigiant, kad nebuvo įteiktas tam tikras procesinis dokumentas ir taip buvo pažeistos asmens teisės, visa informacija apie dokumento įteikimą ir perdavimą bei patvirtinimas su asmens parašu, leidžia teismui apsisaugoti nuo bylos vilkinimo. Vienoje byloje kilo ginčas dėl to, jog atsakovas G. L. nebuvo informuotas apie ieškovo ieškinį. Byloje nustatyta, kad teismui nepavykus įteikti procesinių dokumentų atsakovo G. L. nurodytu adresu, teismas pavedė tai padaryti antstolei. Antstolės R. S. padėjėja įteikia procesinius dokumentus atsakovui G. L. Įteikimo faktą pagrindė pažyma apie procesinių dokumentų įteikimą, kurioje nurodyta, kad atsakovas G. L. pasirašė ant teismo įteikimo pažymos ir taip pat užrašė įteikimo datą. Atsakovas G. L. neigė gavęs procesinius dokumentus, tačiau teikdamas atskirąjį skundą, specialisto išvados apie parašo įteikimo pažymoje tikrumą nepateikė. Dėl to teismas neturėjo priežasčių abejoti antstolės R. S. pateiktais dokumentais bei raštu, kuriame buvo teigiama, kad ant teismo įteikimo pažymos pasirašė atsakovas G. L. (Lietuvos apeliacinio teismo 2011 m. gegužės 5 d. nutartis civilinėje byloje). Taigi ši byla įrodo, kad antstolio informacijos pateikimas teismui apie įteiktus dokumentus leidžia išvengti teismo proceso vilkinimo. Pabrėžtina, kad nors byloje neminimas faktas, ar antstolės R. S. padėjėja įteikdama ir perduodama dokumentus patikrino atsakovo G. L. tapatybę. Tačiau šis klausimas nagrinėjant tokio tipo ginčus irgi turėtų būti

aktualus. Kadangi, LR CPK aiškiai nurodo, kas gali priimti įteikiamus ir perduodamus procesinius dokumentus.

Taigi, tam, kad būtų laikoma tinkamai įteikti ir perduoti dokumentai, antstolis turi dokumentus įteikti ir perduoti remiantis įstatyme numatytomis taisyklėmis.

3.1.4. Kitų įstatymo nustatytų funkcijų atlikimas

Įstatymas reglamentuoja, kad antstolis be minėtų funkcijų gali atlikti ir kitas funkcijas, kurias nustato įstatymas (LR CPK, 2002). Pavyzdžiui, LR CPK 634 straipsnio 1 dalis numato, kad antstolis sudaro paveldimo turto apyrašus. Taip pat teismas gali pavesti likviduoti juridinį asmenį (Lietuvos Respublikos bausmių vykdymo kodeksas, 2002). Nebaigtinis antstolių funkcijų sąrašas neapriboja antstolio veiklos vykdymo procese.

3.2. Antstolio paslaugos

Kaip buvo minėta, antstoliai paslaugas pradėjo teikti tik po antstolių institucinės reformos, t. y. prieš 22 m. Žvelgiant iš vienos perspektyvos 22 m. yra didelis laiko tarpas, tačiau lyginant su kitomis valstybėmis, pavyzdžiui, Prancūzija, Olandija, tai yra labai nedidelis laiko tarpas. Prancūzija, Olandija yra pripažįstamos vienos iš seniausių valstybių, kuriose antstoliai veikia pagal privatų vykdymo modelį. Šiose valstybėse taip kaip Lietuvoje antstoliai įgyvendina pavestas funkcija ir teikia paslaugas. Prancūzijoje ir Olandijoje 70 procentų antstolių veiklos užima paslaugų teikimas, o likę 30 procentų priverstiniam sprendimų vykdymui. Tačiau Lietuvoje vyrauja atvirkštinė tendencija. Tai parodo, kad Lietuvoje žmonės kylančius ginčus labiau linkę spręsti teismuose, o vėliau kreiptis į antstolius dėl priverstinio sprendimų vykdymo, nei ieškoti taikių sprendimo būdų, kurie kainuotų mažiau tiek pinigine prasme, tiek psichologine (Lietuvos antstolių rūmai). Dėl to, yra aktualu aptarti kokias paslaugas teikia antstoliai.

LR AĮ 21 straipsnio 2 dalis numato baigtinį antstolių paslaugų teikimo sąrašą:

1. saugoti (administruoti) turtą vykdymo procese;
2. konstatuoti faktines aplinkybes, perduoti ir įteikti dokumentus Lietuvos Respublikoje esantiems fiziniams ir juridiniams asmenims nesant teismo pavedimo;
3. teisines konsultacijas – patarimus teisės klausimais;
4. aukciono tvarka realizuoti nekilnojamąjį ir kilnojamąjį turtą;

5. tarpininkauti vykdant turtines prievolės;
6. administruoti nemokumo procesus;
7. mediatoriaus paslaugas, kai sprendžiami ginčai;
8. surinkti kliento duomenis.

Įstatymas numato, kad antstolis teikdamas paslaugas sudaro su klientu sutartį dėl paslaugų teikimo, kurioje yra susitariama dėl paslaugų kainų ir apmokėjimo tvarkos (LR AĮ, 2002). Antstolis atlikęs susitartą paslaugą išrašo klientui antstolio kvitą už atliktas paslaugas (Dėl sprendimų vykdymo instrukcijos patvirtinimo, 2005). Sutarties dėl paslaugų suteikimo sudarymas paskatina antstolį kokybiškai atlikti savo paslaugas. Taip pat užtikrinama, kad jei po antstolio atliktos įstatyme numatytos paslaugos klientas nesumokėtų būtų galima kreiptis į teismą.

Pagal Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 4.237 straipsnio 1 dalį, jei teisės aktai leidžia fiziniam ar juridiniam asmeniui teikti turto administravimo paslaugas, tai fizinis ar juridinis asmuo gali būti turto administratoriumi. O saugoti (administruoti) turtą vykdymo procese yra antstolio teikiama paslauga (LR AĮ, 2002). Dėl to antstolis gali būti turto administratoriumi ir kliento prašymu užtikrinti areštuoto turto saugojimą ir administravimą. Administruodamas turtą, antstolis atlieka veiksmus, kuriais siekiama išsaugoti turtą arba užtikrinti turto naudojimą pagal paskirtį (Antstolis Marijampolėje). Ši antstolio teikiama paslauga turi šios tokios rizikos, nes jei saugomam turtui, kažkas atsitiktų, tai antstolis turėtų atlyginti turto savininkui patirtą žalą.

Asmens prašymu antstolis gali įteikti ir perduoti dokumentus Lietuvos Respublikoje esantiems fiziniams ir juridiniams asmenims. Teikiant šią paslaugą antstolis dokumentus įteikia ir perduoda teisingumo ministro nustatyta tvarka, priešingai nei atliekant funkciją (LR AĮ, 2002). Antstolis įteikdamas ir perduodamas dokumentus kito asmens prašymu negali tikrinti prašomų perduoti dokumentų turinio ir už jį neatsako. Yra numatytas ne vienas dokumentų įteikimo būdas. Pirma, antstolis gali įteikti asmeniškai dokumentus pasirašant fiziniam asmeniui, kuriam jie yra skirti, asmens gyvenamojoje arba darbo vietoje, o jei tai yra juridinis asmuo, tai buveinės vietoje pasirašant juridinio asmens vadovui, valdymo organui, raštinės darbuotojui, o jei tokios nėra, tada darbuotojui. Antra, dokumentus antstolis gali įteikti siunčiant registruotą laišką asmens, kuriam skirti dokumentai, gyvenamosios, darbo buveinės ar kitu adresu. Trečia, antstolis gali pasiūlyti dokumentų gavėjui arba jo atstovui atvykti į

antstolio kontorą ir atsiimti dokumentus pasirašant, kad jie gauti. Ketvirta, kitu būdu, jei antstolis užtikrina, kad dokumentai bus perduotas asmeniui, kuriam skirta (Įsakymas dėl teisės aktų, numatytų..., 2002). Pastebėtina, kad numatytas nebaigtinis sąrašas dokumentų įteikimo būdų. Tokia galimybė leidžia antstoliui užtikrinti, kad jo teikiama paslauga – dokumentų įteikimas ir perdavimas – būtų atlikta kokybiškai. Be to, antstolis įteikdamas dokumentus turi, o įstatymo numatytais atvejais privalo asmeniui, kuriam yra įteikiami dokumentai, išaiškinti, kokios yra teisinės pasekmės, kai dokumentai yra priimami arba kai atsisakoma juos priimti (LR AĮ, 2002). Situacijoje, kai antstolis įteikinėja asmens prašymu, kitam fiziniam asmeniui jo gyvenamojoje ar darbo vietoje dokumentus, bet to asmens nėra, tai tinkamu dokumentu įteikimu yra laikoma, kai dokumentai įteikiami to fizinio asmens šeimos nariams, jei jų nėra tada gyvenamosios vietos namo administracijai arba darbovietės administracijai (Įsakymas dėl teisės aktų, numatytų..., 2002). Lyginant šią antstolio atliekama paslaugą su teismo pavestu dokumentų įteikimu ir perdavimu, pastebėtina, kad skiriasi subjektai, kurie gali priimti įteikiamus dokumentus iš antstolio. Kai antstolis dokumentų įteikimą atlieka kaip paslaugą, tai nurodoma, kad galima perduoti ir gyvenamosios vietos namo administracijai, o kai yra įteikiami dokumentai teismo pavedimu, tai nėra numatytos galimybės antstoliui įteikti procesinių dokumentų gyvenamosios vietos administracijai. Taip pat, įteikiant ir perduodant dokumentus kaip funkciją yra išskiriamas mažesnis subjektų ratas, o kai teikiama paslauga, subjektų ratas yra platesnis. Dėl to, atliekant dokumentų įteikimą ir perdavimą kaip paslaugą yra didesnė tikimybė sėkmingai įteikti dokumentus. Sėkmingai įteikus dokumentus antstolis asmeniui, kuris prašė įteikti dokumentus, pateikia patvirtintą dokumento gavimo pažymą, kurioje yra parašyta, kad dokumentai įteikti, tų dokumentų pavadinimas, prašomų įteikti dokumentų kopijos bei priėmusio dokumentą asmens vardas ir pavardė, o jei priėmė ne pats asmuo, kam adresuoti dokumentai, tai dar turi būti nurodytas ryšys su asmeniu, kuriam turėjo būti įteikti dokumentai. Tačiau, jei dokumentų antstoliui nepavyko įteikti, tai visi dokumentai yra grąžinami asmeniui, kuri prašė juos įteikti. Taip pat nurodomos priežastys dėl kurių nepavyko įteikti dokumentų (Įsakymas dėl teisės aktų, numatytų..., 2002).

Kiekvienas antstolis gali teikti teisinės konsultacijas (LR AĮ, 2002). Antstolis turi teisę padėti parengti įvairius procesinius dokumentus, sutartis, gali peržvelgti jau sudarytus dokumentus ar sutartis ir juos įvertinti (Lietuvos antstolių rūmai). Pavyzdžiui, situacija šeimos bylose, kai tėvai turi sudarytą bendravimo su vaiku tvarką. Tokiu atveju tėvai gali kreiptis teisinės konsultacijos į antstolį, pateikdami bendravimo su vaiku tvarką. Antstolis, remdamasis

savo patirtimi vykdant panašaus pobūdžio bylas, galėtų suteikti teisinės konsultacijos paslaugą įvertindamas, ar tėvų susitarta bendravimo tvarka su vaiku realiai gali būti įgyvendinama (Čeglikas, 2013, p. 326). Atkreiptinas dėmesys, kad į antstolio teikiamas teisinės konsultacijas neįeina paslauga būti atstovu byloje. LR CPK 56 straipsnis reglamentuoja, kas gali būti atstovais pagal pavedimą bylose. Antstolis minėtame straipsnyje nėra numatytas kaip atstovu, tik yra minima, kad turintis antstolio įgaliojimą antstolio padėjėjas gali būti antstolio atstovu. Nesuteikimas teisės antstoliui būti atstovu byloje yra logiškas įstatymų leidėjo sprendimas. Kitu atveju įvyktų interesų konfliktas, jei antstolis galėtų atstovauti teisme, o vėliau vykdyti priverstinį sprendimo vykdymą. Taip pat, būtų nešališkumo principo pažeidimas, nes antstolis būtų šališkas taikant priverstinio vykdymo priemones ir atliekant kitus veiksmus. Pastebėtina, kad teisinių konsultacijų suteikimo paslauga, kaip ir kitos antstolio paslaugos yra mokamos. Tačiau prasidėjus priverstiniam vykdymui antstolis, kuris vykdo vykdomąją bylą privalo suteikti konsultaciją nemokamai (Čeglikas, 2013, p. 326).

Antstolis gali suteikti nekilnojamojo ir kilnojamo turto realizavimo aukciono tvarka paslaugą (LR AĮ, 2002). Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 6.419 straipsnio 1 dalis reglamentuoja, kad daiktų pirkimas-pardavimas aukciono būdu reiškia: „kad daiktai siūlomi pirkti keliems asmenims per tarpininką – aukciono vedėją, o sutartis laikoma sudaryta su tuo pirkėju – aukciono dalyviu, kuris pasiūlo didžiausią kainą už parduodamą daiktą“. Vadinas, tam, kad parduoti turtą aukcione reikia, kad dalyvaujantis aukcione asmuo pasiūlytų didžiausią kainą. Kreditorius, pas kurį yra įkeistas kilnojamas turtas, turi galimybę kreiptis į antstolį su prašymu, kad antstolis tą turtą realizuotų aukciono tvarka. Antstolis sutikęs minėtą turtą realizuoti aukciono tvarka, atlieka aukciono organizatoriaus funkcijas. Dėl to, antstolis turi užtikrinti, kad aukcionas vyktų sklandžiai. Teikdamas šią paslaugą antstolis dar turi užtikrinti sandoriui reikiamas paslaugas. Tai reiškia, kad įvertina turtą, patikrina teisinį, prašomo aukciono tvarka realizuoti turto, statusą (Antstolis Marijampolėje).

Dar viena paslauga, kurią teikia antstolis – tarpininkavimo vykdant turtines prievoles paslauga. Tai yra tokia antstolio suteikiama paslauga, kai antstolis gera valia, ne teismo tvarka, bando įtikinti skolininką, kad šiam negrąžinus skolos kreditoriui, gali kilti rimtų teisinių pasekmių (LR AĮ, 2002), pavyzdžiui, kreditorius gali kreiptis į teismą. Tačiau norint, kad antstolis imtųsi tarpininkavimo paslaugos, turi būti tenkintos tam tikros sąlygos: pirma, prievolės įvykdymo terminas turi būti pasibaigęs; antra, kreditorius įrodė, kad tokia prievolė egzistavo; trečia, kreditorius įrodė prievolės dydį (Lietuvos apeliacinio teismo 2013 m. liepos

8 d. nutartis civilinėje byloje). Jei paaiškėja, kad skolininkas kreipėsi į teismą ginčydamas turtinę prievolę arba jos dydį, tai antstolis privalo atsisakyti tarpininkauti, o jei tokia paslauga jau buvo pradėta teikti, tai antstolis turi ją nutraukti. Be to, antstoliui pradėjus teikti tarpininkavimo vykdant turtines prievoles paslaugą ir paaiškėjus, kad dėl skolininko ar kitų asmenų veiksmų, neįmanoma grąžinti skolos be teismo proceso, antstolis privalo tokią informaciją perduoti asmeniui, kurio prašymu vykdė šią paslaugą. Antstolis teikdamas šią paslaugą negali taikyti priverstinio vykdymo priemonių ar kitų priemonių, kurios pažeistų ar apribotų asmens teises, nes tai būtų *ultra vires* antstolio veikloje (LR AĮ, 2002). Ši teikiama antstolio paslauga perspektyvi alternatyva teisminiam procesui. Nėra išleidžiami pinigai advokatams, bylinėjimo išlaidoms, ekspertų išvadoms ir pan., taip pat galima išvengti ilgo bylinėjimus teisme. Dėl to, ši paslauga iš ekonominės pusės turėtų būti aktuali tiek kreditoriui, tiek skolininkui.

Be aptartų paslaugų, antstolis dar gali administruoti nemokumo procesus (LR AĮ, 2002). Šią paslaugą antstoliai pradėjo teikti nuo 2014 m. liepos 1 dienos, kai LR AĮ 21 straipsnyje sureglamentuotas paslaugas papildė nemokumo proceso administravimo paslauga (Lietuvos antstolių rūmai, 2018). Tačiau, kad galėtų teikti šią paslaugą antstolis turi tenkinti tam tikras sąlygas: pirma, antstolis turi būti nepriekaištingos reputacijos; antra, turi turėti magistro kvalifikacinį laipsnį arba jam lygiavertę aukštojo mokslo kvalifikaciją; trečia, antstolis turi būti išlaikęs nemokumo administratorių kvalifikacinius egzaminus (Lietuvos Respublikos juridinių asmenų nemokumo įstatymas, 2019). Dėl to, antstolis, kuris neturi teisės būti nemokumo proceso administratoriumi, negali teikti šios paslaugos. Tai sumažina, kai kurių antstolių paslaugų teikimo skaičių, tačiau kaip buvo minėta aukščiau, paslaugų teikimas yra antstolio diskrecija. Antstolis pats renkasi, kokias paslaugas nori teikti ir kiek nori uždirbti iš paslaugų teikimo.

Mediatoriaus paslaugas, antstolis gali teikti, kai sprendžiami ginčai (LR AĮ, 2002). Mediacija tai: „civilinių ar administracinių ginčų sprendimo procedūra, kurios metu vienas ar keli mediatoriai padeda ginčo šalims taikiai spręsti ginčą“ (Lietuvos Respublikos mediacijos įstatymas, 2008). Tai reiškia, kad antstolis padeda taikiai be teismo proceso išspręsti kilusi ginčą. Labai panašu į antstolio teikiama tarpininkavimo vykdant turtines prievoles paslaugą. Tik minėtu atveju antstolis padeda susitarti dėl piniginių prievolių, o šiuo atveju gali padėti kilus šeimos ginčui ir pan. Šios antstolio paslaugos teikimas mažina teismų darbo krūvį, taip

pat padeda sutaupyti tiek valstybės biudžeto lėšas, tiek privačių asmenų lėšas, kurios reikalingos nagrinėjant ginčus teismuose (Lietuvos antstolių rūmai, 2017).

Paskutinė įstatyme įtvirtinta antstolio atliekama paslauga yra kliento duomenų surinkimas. Įstatymas reglamentuoja, kad kliento duomenų surinkimu yra: „laikomas kliento asmens duomenų apie asmenį, turimą turtą, pajamas, įsipareigojimus, įsiskolinimus, nagrinėjamus turtinius ginčus ir kitų su klientu susijusių duomenų surinkimas iš informacinių sistemų ir šių duomenų pateikimas klientui ar kitam asmeniui“ (LR AI, 2002). Pastebėtina, kad įstatyme nurodytas nebaigtinis sąrašas duomenų, kuriuos antstolis gali surinkti apie klientą. Valstybinė duomenų apsaugos inspekcija pateiktą nebaigtinį duomenų rinkimo sąrašą sukritikavo ir teigė, kad tokia formuluotė prieštarauja Bendrojo duomenų apsaugos reglamento 5 straipsnio 1 dalies a) punktui, kuris reglamentuoja, kad turi būti užtikrintas duomenų rinkimo skaidrumas. Dėl to, Valstybinė duomenų apsaugos inspekcija teigė, kad įstatyme neturėtų būti įtvirtinta tokia abstrakti formuluotė, kuri antstoliui sudaro sąlygas asmens duomenis tvarkyti didesne apimtimi nei klientas tikėtusi ir siūlė nurodyti baigtinį sąrašą asmens duomenų, kurie būtų renkami (Valstybinė duomenų apsaugos inspekcija, 2023). Taigi labai diskutuotinas klausimas dėl įstatyme reglamentuotos formuluotės „ir kitų su klientu susijusių duomenų“. Abstrakti formuluotė tikrai neleistų klientui žinoti, kokie tiksliai duomenys apie jį yra renkami, naudojami ar tvarkomi. Dėl to, teigiamai vertinamas aspektas, kad įstatymų leidėjas galimai atsižvelgė į Valstybinės duomenų apsaugos inspekcijos pateiktą išvadą ir LR AI 25¹ straipsnio 3 dalyje sureglamentavo, kad klientas turi nurodyti kokius ir kokios apimties duomenis apie klientą antstolis gali surinkti. Svarbu tai, kad duomenis apie klientą antstolis renka tik tada, kai yra kliento arba kito asmens prašymas. Kai kito asmens prašymu antstolis renka asmens duomenis apie klientą, tai turi būti pateiktas kliento rašytinis sutikimas arba sutikimas suformuotas taip, kad antstolis galėtų identifikuoti sutikimą pateikusį asmenį arba patikrinti sutikimo autentiškumą. Klientas bet kuriuo metu gali kreiptis į antstolį ir pateikti rašytinį prašymą nutraukti visų arba dalies duomenų rinkimą. Tokiu atveju antstolis privalo nutraukti kliento duomenų rinkimą, o dokumentai ir informacija, susijusi su kliento duomenimis turi būti saugomi ir sunaikinami teisės aktų nustatyta tvarka (LR AI, 2002). Ši kliento duomenų surinkimo antstolio teikiama paslauga yra ganėtinai neseniai sureglamentuota įstatyme, todėl teismų praktika šioje srityje dar nesusiformavusi.

Lyginant antstolio atliekamas funkcijas su teikiamomis paslaugomis, pastebėtina, kad kai kurios paslaugos sutampa su funkcijomis. Tačiau išanalizavus sutampančias funkcijas su

paslaugomis, tokias kaip faktinių aplinkybių konstatavimas, dokumentų perdavimas ir įteikimas, pastebėtina, kad pagrindinis skiriamasis bruožas tarp teikiamų paslaugų ir vykdomų funkcijų yra terminai „teismo pavedimu“ ir „asmens prašymu“.

Apibendrinant galima teigti, kad įstatymai aiškiai reglamentuoja antstolio atliekamas funkcijas ir teikiamas paslaugas. Nors pagal įstatymus antstolis turi nemažai veiklos, tačiau aiškiai yra išskiriama, kada antstolis veikia kaip sutarties šalis, o kada kaip valstybės įgaliotas asmuo.

4. Ar dirbtinis intelektas gali pakeisti antstolį ateityje

Jau ne vienerius metus visuomenėje yra kalbama dirbtinio intelekto tema. Ne vienas asmuo jį taiko ir kasdieniniame, ir darbiniam gyvenime. Dėl to, socialinėje erdvėje yra nagrinėjama, ar dirbtinis intelektas galėtų pakeisti tam tikras profesijas, ne išimtis ir antstolio. Dirbtinis intelektas, tai kompiuteris, kuris yra užprogramuotas tam tikrais algoritmais, kurie leidžia dirbtiniam intelektui argumentuoti, mokytis, planuoti ir būti kūrybiškas. Dirbtinis intelektas priima duomenis, juos apdoroja, mokosi iš jų ir pateikia atsakymus arba problemų sprendimus (Kas yra dirbtinis intelektas ir..., 2023). Išnagrinėtos antstolio funkcijos ir paslaugos leidžia daryti prielaidą, kad dirbtinis intelektas ateityje nepakeis antstolio dėl kelių priežasčių.

Pirmiausiai, antstolio atliekama veikla reikalauja iš antstolio bendravimo ir empatijos (Ar dirbtinio intelekto technologija ateityje..., 2023) tiek su ieškovu, tiek skolininku ar atliekant paslaugas kliento prašymu. Bendravimas ir empatija antstolio veikloje reikalingi tam, kad antstolis supratęs esamą situaciją, galėtų padėti, patarti skolininkui kaip patogiau ir greičiau įvykdyti įsipareigojimą, taip, kad nebūtų pažeisti nei skolininko, nei išieškotojo interesai. Pavyzdžiui, antstolis vykdo priverstinį išieškojimą, kai skolininkas yra skolingas išieškotojui 1000 Eur. Tai jau yra nemaža pinigų suma, kurią turi skolininkas grąžinti, tačiau prie tos skolos, dar skolininkas turės sumokėti ir vykdymo išlaidas, tačiau jis nedirbantis asmuo. Skolininkas gali pranešti antstoliui, kad neturi galimybės sumokėti iškart visos skolos, tokiu atveju yra galimybė teikti prašymą leisti mokėti skolą dalimis. Antstolis įvertinęs situaciją, pranešęs ją išieškotojui ir tik gavęs išieškotojo pritarimą leidžia skolininkui mokėti skolą dalimis. Tokioje situacijoje matyti, kad antstolis turi įsijausti į situaciją, įvertinti esamas aplinkybes, komunikuoti, tiek su išieškotoju, tiek su skolininku – tai yra žmogiškumas. Žmogiškumo dirbtinis intelektas niekada neturės, nes jis tik užprogramuotas tam tikru algoritmu.

Antra, antstolis atlikdamas kai kurias paslaugas ir funkcijas fiziškai turi nuvykti į tam tikrą vietą. Pavyzdžiui, tiek teismo pavedimu, tiek kliento prašymu, antstolis faktines aplinkybes konstatuoja vykdamas į tam tikrą vietą. Dirbtinis intelektas konstatuoti faktinių aplinkybių negalėtų, jis galėtų padėti tik surašant faktinių aplinkybių konstatavimo protokolą. Kitas pavyzdys, teismas priima sprendimą, kad vaikas turi gyventi su vienu iš tėvų, tačiau vienas tėvas neperduoda kitam tėvui vaiko gera valia. Tokiu atveju antstolis

gavęs vykdyti vykdomąjį dokumentą dėl vaiko perdavimo išieškotojui, siunčia raginimą skolininkui. Tačiau jei per raginime nurodytą terminą skolininkas neatiduoda vaiko išieškotojui, tada antstolis atlieka vykdymo veiksmus, t. y. vaiko perdavimą, nuvykęs į vaiko buvimo vietą kartu su išieškotoju ir valstybinės vaiko teisių apsaugos institucijos atstovu, o tam tikrais atvejais dalyvauja ir psichologas (LR CPK, 2002). Šiame pavyzdyje vėl pastebima, kad antstolio dalyvavimas yra būtinas norint užtikrinti sprendimo įvykdymą. Dirbtinis intelektas negalėtų įvykdyti tokio sprendimo, nes logiška, jog negalėtų vykti į vaiko buvimo vietą ir perduoti vaiko išieškotojui ar konstatuoti faktinių aplinkybių.

Taigi, darytina išvada, kad dirbtinis intelektas niekada negalės pakeisti antstolio, dėl tam tikrų savybių, tokių kaip žmogiškumas, empatija, atjauta, kurios antstolio atliekamoje veikloje yra reikalingos. Dirbtinis intelektas galėtų būti tik kaip pagalbinę priemonę antstoliui atliekant savo funkcijas ir teikiant paslaugas.

Išvados

1. Antstolių institucinė reforma padarė daugiausiai įtakos antstolių institutui. Prie šio pokyčio prisidėjo visa antstolio instituto raida, kurios metu įsitikinta, kad viešas vykdymo modelis, kai buvo teismo vykdytojai, o vėliau ir teismo antstoliai, neveikia efektyviai ir kokybiškai. Dėl to buvo pasiremta kitų Europos šalių praktika ir pasirinktas privatus vykdymo modelis. Po šio pokyčio sprendimai vykdomi greičiau. O prie antstolių funkcijų atsirado nauja antstolio veiklos kryptis – paslaugos.
2. Antstolis priverstinį sprendimų vykdymą gali pradėti tik vykdomojo ar vykdytino dokumento pagrindu. Dėl to turi būti įsiteisėjęs teismo ar kitos institucijos sprendimas, skolininkas neįvykdęs sprendimo gera valia, taip pat privalo būti išreikšta išieškotojo valia pradėti priverstinį vykdymą ir negali būti jokių kliūčių pradėti priverstinį sprendimų vykdymą. Tačiau po 2026 m. liepos 1 d. išieškojimai valstybės naudai antstoliui bus pateikiami tik po 6 mėn., jei VMI nepavyks neišieškoti skolų.
3. Lietuvoje antstolis vykdo priverstinį sprendimų vykdymą taikydamas įstatyme numatytas priverstinio vykdymo priemones. Nuo 2026 m. sprendimus vykdys ne tik antstoliai, bet ir VMI, kuri vykdys priverstinį sprendimų vykdymą dėl mokesčių, ekonominių piniginių sankcijų, baudų ir teismo priteistų sumų valstybės naudai. Daugiau institucijų vykdančių priverstinį sprendimų vykdymą reiškia sudėtingesnį vykdymo procesą. Taip pat, plečiant institucijų, galinčių vykdyti priverstinį sprendimų vykdymą, ratą antstolių paklausa mažėtų, dėl to gali tekti mažinti antstolių skaičių.
4. Išanalizavus Lietuvos Respublikos įstatymus, kurie reglamentuoja antstolio veiklą, teismų praktiką, išskiriama, kad antstolio veiklą sudaro dvi kryptys – tai funkcijų vykdymas ir paslaugų teikimas. Lietuvos Respublikos įstatymai yra aiškiai suregulavę, kad pavestų funkcijų antstolis atsisakyti negali, o paslaugas teikia sudarydamas paslaugų teikimo sutartis. Dėl to antstolis teikdamas paslaugas turi diskreciją pasirinkti, kokias paslaugas nori teikti, o kokių ne. Kai kurios antstolio funkcijos ir paslaugos, tokios kaip faktinių aplinkybių konstatavimas, dokumentų įteikimas ir perdavimas, sutampa, dėl to pagrindinis skiriamasis aspektas laikytinas teismo pavedimas.
5. Antstolio atliekamos funkcijos ir teikiamos paslaugos yra sudėtingas procesas. Dėl to antstoliui vykdamas savo veiklą reikia ne tik teisinių žinių, bet ir empatijos, bendravimo įgūdžių. Dirbtinis intelektas šių savybių neturi ir neturės, nes yra užprogramuotas tam

tikrais algoritmais. Dėl to dirbtinis intelektas ateityje nepakeis antstolių, o galės būti tik pagalbinė priemonė antstolių veikloje.

Šaltiniai

Teisės aktai:

1. Lietuvos Respublikos Konstitucija (1992). *Valstybės žinios*, 33-1014.
2. Lietuvos Respublikos įstatymas „Dėl Lietuvos Respublikos Civilinio proceso kodekso patvirtinimo“ (1964). *Vyriausybės žinios*, 19-139.
3. Lietuvos Respublikos civilinio kodekso patvirtinimo, įsigaliojimo ir įgyvendinimo įstatymas. Civilinis kodeksas (2000). *Valstybės žinios*, 74-2262.
4. Lietuvos Respublikos teismo antstolių įstatymas (2000). *Valstybės žinios*, 92-2846.
5. Lietuvos Respublikos antstolių įstatymo įsigaliojimo ir įgyvendinimo įstatymas (2002). *Valstybės žinios*, 53-2043.
6. Lietuvos Respublikos teismo antstolių įstatymo įgyvendinimo įstatymas (2002). *Valstybės žinios*, 92-2847.
7. Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso patvirtinimo, įsigaliojimo ir įgyvendinimo įstatymas. Civilinio proceso kodeksas (2002). *Valstybės žinios*, 36-1340.
8. Lietuvos Respublikos antstolių įstatymas (2002). *Valstybės žinios*, 53-2042.
9. Lietuvos Respublikos bausmių vykdymo kodeksas (2002). *Valstybės žinios*, 73-3084.
10. Lietuvos Respublikos mediacijos įstatymas (2008). *Valstybės žinios*, 87-3462.
11. Lietuvos Respublikos teritorijų planavimo ir statybos valstybinės priežiūros įstatymas (2013). *Valstybės žinios*, 76-3848.
12. Lietuvos Respublikos administracinių nusižengimų kodekso patvirtinimo, įsigaliojimo ir įgyvendinimo tvarkos įstatymas. Lietuvos Respublikos administracinių nusižengimų kodeksas (2015). TAR, 11216.
13. Lietuvos Respublikos darbo kodeksas (2016). TAR, 23709.
14. Lietuvos Respublikos juridinių asmenų nemokumo įstatymas (2019). TAR, 10324.
15. Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartija (2016). OL C 202, p. 15
16. Lietuvos Respublikos Seimo 1993 m. gruodžio 14 d. nutarimas Nr. I-331 „Dėl teisinės sistemos reformos metmenų ir jų įgyvendinimo“. *Valstybės žinios*, 70-1311.
17. Lietuvos Respublikos Vyriausybė 1999 m. gruodžio 27 d. nutarimas Nr. dėl teismo antstolių institucinės reformos matmenų patvirtinimo. *Valstybės žinios*, 114-3306.
18. Lietuvos Respublikos teisingumo ministro 2002 m. liepos 8 d. įsakymas Nr. 202 „Dėl teisės aktų, numatytų Lietuvos Respublikos antstolių įstatyme bei šio įstatymo įsigaliojimo ir įgyvendinimo įstatyme, patvirtinimo“. *Valstybės žinios*, 71-2990.

19. Lietuvos Respublikos teisingumo ministro 2002 m. gruodžio 30 d. įsakymas Nr. 400 „Dėl Antstolio kvalifikacinio egzamino komisijos nuostatų, Antstolio kvalifikacinio egzamino tvarkos aprašo, Antstolių viešo konkurso komisijos nuostatų, Antstolių viešo konkurso tvarkos aprašo, Antstolių veiklos tikrinimo tvarkos aprašo, Antstolių informacinės sistemos nuostatų, Antstolių atestavimo komisijos nuostatų ir Antstolių atestavimo taisyklių patvirtinimo“. *Valstybės žinios*, 2-57.
20. Lietuvos Respublikos teisingumo ministro 2003 m. balandžio 1 d. įsakymas Nr. 83 „Dėl Lietuvos antstolių rūmų įstatų ir antstolių profesinės etikos kodekso paskelbimo“. *Valstybės žinios*, 34-1447.
21. Lietuvos Respublikos teisingumo ministro 2005 m. spalio 27 d. įsakymas Nr. 1R-352 „Dėl Sprendimų vykdymo instrukcijos patvirtinimo“. *Valstybės žinios*, 130-4682.
22. Lietuvos Respublikos teisingumo ministro 2006 m. rugsėjo 28 d. įsakymas Nr. 1R-295 „Dėl Antstolių drausmės bylų iškėlimo ir nagrinėjimo taisyklių ir Antstolių garbės teismo veiklos nuostatų patvirtinimo“. *Valstybės žinios*, 104-3992.
23. Lietuvos Respublikos teisingumo ministro 2012 m. balandžio 19 d. įsakymas Nr. 1R-126 „Dėl piniginių lėšų apribojimų informacinės sistemos nuostatų patvirtinimo“. *Valstybės žinios*, 48-2359.
24. Lietuvos Respublikos Seimo biudžeto ir finansų komiteto 2024 m. birželio 05 d. išvada Nr. 109-P-20 „dėl Mokesčių administravimo įstatymo Nr. IX-2112 1, 2, 14, 26, 86, 88, 93, 105, 106, 110 straipsnių pakeitimo įstatymo projekto“. [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/27b5ecf02ee411efb121d2fe3a0eff27?jfwid=119a494ow8>.
25. Lietuvos Respublikos teisės ir teisėtvarkos komiteto 2024 m. balandžio 17 d. išvada Nr. 102-P-11 „dėl Civilinio proceso kodekso 626, 663 ir 736 straipsnių pakeitimo įstatymo projekto“. [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/aee5b49000a811ef8e4be9fad87afa59?jfwid=95ryifchh>.

Užsienio valstybės teisės aktas:

26. Vokietijos civilinio proceso kodeksas (1950) (Zivilprozessordnung (ZPO)). [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://bundesrecht.juris.de/zpo/index.html>

Europos Žmogaus Teisių Teismo sprendimai:

27. *Hornsby prieš Graikiją* [EŽTT], Nr. 18357/91 [1997-03-19]. HUDOC paieška, <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-58020> [žiūrėta 2025 m. vasario 27 d.].

Konstitucinio Teismo jurisprudencija:

28. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2008 m. sausio 7 d. nutarimas. *Valstybės žinios*, 4-136.

Bendrosios kompetencijos:

29. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2007 m. spalio 29 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-448/2007.
30. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. lapkričio 11 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-581-690/2015.
31. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. vasario 22 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-103-378/2016.
32. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. balandžio 7 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-170-378/2017.
33. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. gruodžio 19 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-7-315-421/2017.
34. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. kovo 19 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-96-611/2019.
35. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. gegužės 9 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-169-1075/2019.
36. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. rugsėjo 19 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-270-1075/2019.
37. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. spalio 16 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-299-313/2019.
38. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. vasario 13 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-24-969/2020.
39. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. rugsėjo 30 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-240-1075/2020, 37 punktas.

40. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. sausio 6 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-185-701/2021.
41. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2023 m. balandžio 27 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-138-1075/2023.
42. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2023 m. kovo 9 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-90-823/2023.
43. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2024 m. balandžio 11 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-101-1120/2024.
44. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2007 m. lapkričio 16 d. nutartis administracinėje byloje Nr. AS²-646/2007.
45. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2024 m. spalio 9 d. nutartis administracinėje byloje Nr. eAS-325-520/2024.
46. Lietuvos apeliacinio teismo 2011 m. gegužės 5 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-1289/2011.
47. Lietuvos apeliacinio teismo 2013 m. liepos 8 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-482/2013.
48. Lietuvos apeliacinio teismo 2017 m. spalio 24 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2A-1164-302/2017.
49. Lietuvos apeliacinio teismo 2019 m. birželio 11 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-217-798/2019.
50. Lietuvos apeliacinio teismo 2021 m. vasario 11 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2A-86-798/2021.
51. Vilniaus apygardos teismo 2018 m. sausio 9 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2S-555-614/2018.
52. Klaipėdos apygardos teismo 2023 m. sausio 12 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2S-45-524/2023.

Specialioji literatūra:

Knygos:

53. Laužikas, E., Mikelėnas, V. ir Nekrošius, V. (2005). Civilinio proceso teisė II tomas.. Vadovėlis. Vilnius: Justitia, 495; 497-498.

54. Lietuvos antstolių rūmai (2008). Antstoliai Lietuvoje. Profesijos atgimimas. Vilnius: Lietuvos antstolių rūmai, 7; 13; 19; 26; 37; 70.
55. Dubonis, A. (sud.) (2018). Istorijos šaltinių tyrimai. Vilnius: Lietuvos istorijos institutas, 227.
56. Gudavičius, E., Valikonytė, I. (2014). Statuta Lituaniae. Pirmasis Lietuvos Statutas. The First Statute of Lithuania. 1529. Vilnius: VšĮ „Artlora“, 119; 125; 131; 137; 139; 141; 205.
57. Jaramičius, R., Machovenko, J. (2023). Trečiasis Lietuvos Statutas. Vilnius: Alma littera, 140-143.
58. Jokubauskas, R. ir kt. (2022). Vykdyto procesas: asmenų teisių ir pareigų balansas. Monografija. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 11; 13; 15; 16; 68; 187-188; 190-192; 247.
59. Jokubauskas, R. ir kt. (2023). Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso mokslinis praktinis komentaras VI dalis. Vykdyto procesas. Vilnius: Lietuvos antstolių rūmai, 26-27; 178-179.
60. Jurginis, J. (1967). Kazimiero teisinis (1468 m.). Vilnius „Mintis“, 17.
61. Kūris, E. (red.) (2011). Lietuvos teisinės institucijos. Vilniaus universiteto vadovėlis. Vilnius: VĮ Registrų centras, 667; 671; 673; 684; 685; 689.
62. Stauskienė, E., Višinskis, V. (2008). Teismo sprendimų vykdymas. Metodinė mokymo priemonė. Vilnius: „Saulelė“, 10-23.
63. Tamošiūnienė, E., Kudinavičiūtė-Michailovienė, I. (red.) (2013). Šeimos bylų nagrinėjimo ir teismo sprendimų vykdymo ypatumai. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 326.

Straipsniai elektroniniuose mokslo žurnaluose:

64. Gorgieva, D., Nezir, F. (2024). Enforcement systems – differences and similarities. Seeu review, 19, p. 58; 60; 61, <https://doi.org/10.2478/seeur-2024-0021> [žiūrėta 2025 m. vasario 28 d.].
65. Jokubauskas, R., Višinskis, V. (2023). Asmeninio pobūdžio teismo sprendimo vykdymo priverstine tvarka problemos. *Jurisprudencija*, 30(1), p. 160, <https://doi.org/10.13165/JUR-23-30-1-08> [žiūrėta 2025 m. vasario 27 d.].

66. Machovenko, J. (2003). Diečkaus ir vižo institutų užuomazga ir raida Lietuvos Didžiojoje Kunigaikštystėje. *Teisė*, 46, p. 87-97 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://www.lituanistika.lt/content/45602> [žiūrėta 2025 m. vasario 7-9 d.].
67. Machovenko, J. (2004). Vaznys, kaip teismo antstolio pirmtakas, Lietuvos Didžiojoje Kunigaikštystėje. *Teisė*, 50, p. 94-105 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://www.lituanistika.lt/content/46235> [žiūrėta 2025 m. vasario 7-9 d.].
68. Višinskis, V., Stauskienė, E. (2007). Teismo išduodami vykdomieji dokumentai. *Jurisprudencija*, 11(101), p. 59 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://cris.mruni.eu/cris/entities/publication/df929481-0108-4392-8800-08b100d86339> [žiūrėta 2025 m. vasario 27 d.].
69. Višinskis, V. (2008a). Ne teismo išduodami vykdomieji dokumentai. *Jurisprudencija*, 7(109), p. 48-49 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://ojs.mruni.eu/ojs/jurisprudence/article/view/2559> [žiūrėta 2025 m. vasario 27-28 d.].
70. Višinskis, V. (2008b). Raginimas įvykdyti sprendimą. *Jurisprudencija*, 1(103), p. 23-24 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://ojs.mruni.eu/ojs/jurisprudence/article/view/2629/0> [žiūrėta 2025 m. kovo 13 d.].
71. Žolynas, M. (2007). Vykdomo procesas – civilinio proceso stadija ar savarankiškas procesas? *Teisė*, 62, p. 140-150. [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://www.lituanistika.lt/content/17922> [žiūrėta 2025 m. vasario 27 d.].
72. Žemkauskas, M., Kirkutis, M. ir Višinskis, V. (2020). Bendrųjų civilinio proceso principų taikymas vykdomo procese. *Jurisprudencija*, 27(2), p. 509, <https://doi:10.13165/JUR-20-27-2-14> [žiūrėta 2025 m. vasario 27 d.].

Disertacijos:

73. Jurkevičius, A. (2019). Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės regioniniai valdžios elitai: Smolensko, Polocko ir Vitebsko žemių atvejai (1392–1579 m.). Daktaro disertacija, humanitariniai mokslai, istorija ir archeologija H 005, Vilniaus universitetas Lietuvos istorijos institutas. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla.
74. Stauskienė, E. (2006). Teismo vaidmuo vykdomo procese. Daktaro disertacija, Socialiniai mokslai, teisė (01 S), Mykolo Romerio universitetas. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas.

Elektroniniai leidiniai:

75. Antstolis Marijampolėje. Turto saugojimo (administravimo) paslauga. [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://www.antstolismarijampoleje.lt/paslaugos/turto-saugojimo-administravimo-paslauga> [žiūrėta: 2025 m. kovo 20 d.].
76. Antstolis Marijampolėje. Įkeisto kilnojamojo turto realizavimo aukciono tvarka. [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://www.antstolismarijampoleje.lt/paslaugos/ikeisto-kilnojamojo-turto-realizavimo-aukciono-tvarka> [žiūrėta: 2025 m. kovo 20 d.].
77. Execution judiciaire en Europe. The actors of enforcement. [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://www.europe-eje.eu/en/fiche-thematique/note-2-actors-enforcement-1#:~:text=The%20bailiff%20is%20responsible%20primarily,summonses%20and%20enforcement%20of%20judgments> [žiūrėta: 2025 m. kovo 17-18 d.].
78. Europos e. teisingumo portalas. Kaip užtikrinti teismo sprendimo vykdymą? Švedija [interaktyvus] (modifikuota 2020-12-16). Prieiga per internetą: https://e-justice.europa.eu/topics/court-procedures/civil-cases/recognition-enforcement-court-decisions/how-enforce-court-decision/se_lt [žiūrėta: 2025 m. vasario 28 d.].
79. Europos e. teisingumo portalas. Kaip užtikrinti teismo sprendimo vykdymą? Vokietija [interaktyvus] (modifikuota 2025-01-20). Prieiga per internetą: https://e-justice.europa.eu/topics/court-procedures/civil-cases/recognition-enforcement-court-decisions/how-enforce-court-decision/de_lt#ref-2-kokia-institucija-ar-institucijos-%C4%AFgaliotos-vykdyti-%C5%A1iuos-sprendimus [žiūrėta: 2025 m. kovo 15-16 d.].
80. Europos parlamentas. Kas yra dirbtinis intelektas ir kaip jis naudojamas? [interaktyvus] (modifikuota 2023-06-27). Prieiga per internetą: <https://www.europarl.europa.eu/topics/lt/article/20200827STO85804/kas-yra-dirbtinis-intelektas-ir-kaip-jis-naudojamas> [žiūrėta: 2025 m. kovo 24 d.].
81. Infolex.lt. Faktinių aplinkybių konstatavimas. [interaktyvus] (modifikuota 2017-01-02). Prieiga per internetą:

- <https://www.infolex.lt/portal/start.asp?act=news&Tema=54&str=59854> [žiūrėta: 2025 m. kovo 13-14 d.].
82. Infolex.lt. Kas apmokėtų „skolų atostogas“ ir kitas lengvatas skolininkams? [interaktyvus] (modifikuota 2023-08-11). Prieiga per internetą: <https://www.infolex.lt/Portal/start.asp?act=news&Tema=1&str=117715> [žiūrėta: 2025 m. kovo 15 d.].
83. Liesegang & partner. Enforcement of a Court Decision in Germany. [interaktyvus] (modifikuota 2024-10-05). Prieiga per internetą: <https://debtcollectiongermany.com/enforcement-of-a-court-decision-in-germany/> [žiūrėta: 2025 m. kovo 17-18 d.].
84. Lietuvos antstolių rūmai. Antstolių funkcijos ir paslaugos. [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://www.antstoliurumai.lt/antstoliu-paslaugos> [žiūrėta: 2025 m. kovo 13 d.].
85. Lietuvos antstolių rūmai. Mediacija – nauja antstolių teisinė paslauga. [interaktyvus] (modifikuota 2017-07-21). Prieiga per internetą: <https://www.antstoliurumai.lt/index.php?id=2120> [žiūrėta: 2025 m. kovo 20 d.].
86. Lietuvos antstolių rūmai. Antstolių ir bankroto administratorių bendradarbiavimas bus aktyvesnis. [interaktyvus] (modifikuota 2018-05-17). Prieiga per internetą: <https://www.antstoliurumai.lt/index.php?id=2264&page=34> [žiūrėta: 2025 m. kovo 20 d.].
87. Lietuvos antstolių rūmai. „Vieno langelio“ reforma – naujas paslėptas mokestis ir grįžimas atgal. [interaktyvus] (modifikuota 2024-04-04). Prieiga per internetą: <https://www.antstoliurumai.lt/index.php?id=3083> [žiūrėta: 2025 m. kovo 03-04 d.].
88. Lietuvos antstolių rūmai. Vietoj planuojamų privilegijų valstybės skolininkams antstoliai siūlo piginti išieškojimą visiems turintiems skolų. [interaktyvus] (modifikuota 2024-05-08). Prieiga per internetą: <https://www.antstoliurumai.lt/index.php?id=3086> [žiūrėta: 2025 m. kovo 03-04 d.].
89. Lietuvos antstolių rūmai. Išaugo antstolių teikiamos faktų konstatavimo paslaugos poreikis sodų sklypuose. [interaktyvus] (modifikuota 2024-11-02). Prieiga per internetą: <https://www.antstoliurumai.lt/index.php?id=3117&page=4> [žiūrėta: 2025 m. balandžio 07 d.]

90. Lietuvos Respublikos finansų ministerija. Seimas pritarė „vieno langelio“ baudų administravimo principui. [interaktyvus] (modifikuota 2024-06-25). Prieiga per internetą: <https://finmin.lrv.lt/lt/naujienos/seimas-pritare-vieno-langelio-baudu-administravimo-principui/> [žiūrėta: 2025 m. kovo 03-04 d.].
91. Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerija. Liepą įsigalioja nauja išskaitų iš skolininkų atlyginimo tvarka: daugiau pajamų liks pragyvenimui. [interaktyvus] (modifikuota 2024-06-28). Prieiga per internetą: <https://socmin.lrv.lt/lt/naujienos/liepa-isigalioja-nauja-isskaitu-is-skolininku-atlyginimo-tvarka-daugiau-pajamu-lik-pragyvenimui/> [žiūrėta: 2025 m. kovo 15 d.].
92. Orbis Lituaniae. Vaznys ir kiti teismo pareigūnai. [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://www.ldkistorija.lt/vaznys-ir-kiti-teismo-pareigunai/> [žiūrėta: 2025 m. vasario 10 d.].
93. Teise.pro. Nestabilus antstolių veiklos reguliavimas yra būdingas ne tik Lietuvai. [interaktyvus] (modifikuota 2019-03-30). Prieiga per internetą: <https://www.teise.pro/index.php/2019/03/30/nestabilus-antstoliu-veiklos-reguliavimas-yra-budingas-ne-tik-lietuvai/> [žiūrėta: 2025 m. vasario 17-18 d.].
94. Teise.pro. Ar dirbtinio intelekto technologija ateityje pakeistų antstolį? [interaktyvus] (modifikuota 2023-12-08). Prieiga per internetą: https://www.teise.pro/index.php/2023/12/08/ar-dirbtinio-intelektotechnologija-ateityje-pakeistu-antstoli/#_ftn1 [žiūrėta: 2025 m. kovo 24 d.].
95. Visuotinė lietuvių enciklopedija. Lietuvos antstoliai. [interaktyvus]. (modifikuota 2020-10-08). Prieiga per internetą: <https://www.vle.lt/straipsnis/lietuvas-antstoliai/> [žiūrėta: 2025 m. vasario 10-12 d.].

Kiti šaltiniai:

96. International Union of Judicial Officers (2021). Civil enforcement in the EU: a comparative overview. [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://www.enforcementatlas.eu/wp-content/uploads/2021/03/EU-Enforcement-Atlas-Comparative-Report.pdf> [žiūrėta: 2025 m. balandžio 04-05 d.].
97. Jokubauskas, R. (2024). Dėl numatomo teisinio reguliavimo poveikio vertinimo išvados. Mykolo Romerio universiteto teisės mokykla, 24T (11.21 Mr-20401)-75.
98. Valstybinė duomenų apsaugos inspekcija (2023). Dėl Lietuvos respublikos civilinio proceso kodekso ir antstolių įstatymo projektų derinimo. [interaktyvus]. Prieiga per

internetą: <https://lrv.lt/media/viesa/saugykla/2023/8/QTfU3pOsnUU.pdf> [žiūrėta:
2025 m. kovo 22 d.].

Antstolio vaidmuo Lietuvos teisinėje sistemoje

Roberta Vaicekauskaitė

Magistro darbe analizuojama antstolio vaidmens Lietuvos teisinėje sistemoje tema, nagrinėjant reikšmingus teisės aktus, tokius kaip Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksas, Lietuvos Respublikos antstolių įstatymas ir Sprendimų vykdymo instrukcija, teismų praktiką bei teisės mokslininkų darbus. Magistro darbo tema labiausiai atskleidžiama nagrinėjant antstolio vykdomas funkcijas ir teikiamas paslaugas. Šiame darbe analizuojama, kaip antstolis vykdo priverstinį sprendimų vykdymą ir kitas įstatyme reglamentuotas funkcijas bei aptariama kiekviena antstolio teikiama paslauga.

Nagrinėjant antstolio vaidmenį Lietuvos teisinėje sistemoje yra aptariama antstolio instituto raida nuo Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės laikų iki šių dienų. Taip parodomas antstolio instituto pokytis per tam tikrą istorinį laikotarpį. Be to, nagrinėjant šią temą yra atskleidžiama, kaip antstolis yra įtraukiamas į priverstinį sprendimų vykdymą. Taip pat, nagrinėjant antstolio vaidmenį svarbu išanalizuoti pagrindinę antstolio atliekamą funkciją – priverstinį sprendimų vykdymą – lyginamuoju aspektu, tam, kad būtų atskleista, ko galima tikėtis antstoliams po 2026 m. liepos 1 d., kai priverstinis sprendimų vykdymo mechanizmas pasikeis. Dėl to, šiame magistriniame darbe analizuojamas Vokietijos priverstinis sprendimų vykdymas. Be to, gyvenant technologijų amžiuje, kai aplinkui yra diskutuojama dirbtinio intelekto tema, yra svarbu aptarti dirbtinį intelektą ir šiame darbe. Todėl, nagrinėjant antstolio vaidmenį, magistro darbe yra aptariama dirbtinio intelekto galimybė panaikinti antstolių profesijos atstovus.

SUMMARY

The role of a bailiff in the legal system of Lithuania

Roberta Vaicekauskaitė

The master's thesis analyses the role of the bailiff in the Lithuanian legal system by examining relevant legal acts, such as the Code of Civil Procedure of the Republic of Lithuania, the Law on Bailiffs of the Republic of Lithuania and the Instructions for Execution of Judgments, as well as case law and the works of legal scholars. The theme of the Master's thesis is most evident in the examination of the functions and services provided by bailiffs. This work analyses how a bailiff carries out the enforcement of judgments and other functions regulated by law and discusses each of the services provided by a bailiff.

The role of the bailiff in the Lithuanian legal system is examined in the context of the development of the institution of the bailiff from the times of the Grand Duchy of Lithuania to the present day. This illustrates how the institute of the bailiff has evolved over time. In addition, the topic sheds light on how the bailiff is involved in the enforcement of decisions. It is also important to analyse the role of the bailiff from a comparative perspective in order to shed light on what can be expected of bailiffs after 1 July 2026, when the enforcement mechanism will change. For this reason, this master thesis analyses German enforcement of judgments. Moreover, in the age of technology, when the topic of artificial intelligence is being discussed, it is important to discuss artificial intelligence in this paper. Therefore, in the context of the role of the bailiff, the Master's thesis discusses the possibility of artificial intelligence to abolish the bailiff profession.